

KONSTITUȚIONAL BLOK 2016

**MOLDOVA
RESPUBLİKASININ
KONSTITUȚIYASI**

MOLDOVA RESPUBLİKASININ BAAMSIZLIK
DEKLARAȚIYASI

KONSTITUȚIYA DAAVASI № 36 – 05.12.2013

KONSTITUȚIONAL BLOK 2016

MOLDOVA RESPUBLİKASININ KONSTITUȚIYASI

- MOLDOVA RESPUBLİKASININ
BAAMSIZLIK DEKLARAȚIYASI
- KONSTITUȚIYA DAAVASI № 36 –
05.12.2013

KONSTITUȚIYA DAAVASI

Baskıdan sorumlu:
Moldova Respublikasının Konstitutiya Odası

Bu basım tiparlandı Moldovadaki Birleşmiş Milletler Topluluğu İlerleme programasının (BMTİP/UNDP) yardımından hem „Moldova Respublikası Konstitutiya daavasına destek” proekti çerçevesinde Avrupa Birlii yardımından.

Moldova Respublikası Baamsızlık Deklaratiyasının, Moldova Respublikası Konstitutiyasının hem Konstitutiya daavası Kararından № 36 Kırım ayın 05-dän 2013 y. alıntılarının gagauz diline çevirisini gerçekleştirdi „Moldova Respublikasının Gagauz topluluğu”. Çeviri için cevapçı: Petri Çebotar.

Redaktorlar: Mihail Gümüşlü (Mihail Ghiumiuşliu) hem Anna Gümüşlü (Anna Ghiumiuşliu).

BMTİP Moldova çevirinin kalitesi için cevapçı diildir.

MOLDOVA
RESPUBLİKASININ
BAAMSIZLIK
DEKLARATIYASI

MOLDOVA RESPUBLİKASININ BAAMSIZLIK DEKLARAŦIYASI

KABLEDİLDİ HARMAN AYIN 27-DÄ 1991

MOLDOVA RESPUBLİKASININ PARLAMEN-
Tİ, angısı kuruldu serbest hem demokratik se-
çimnerinin sonucunda,

HESABA ALARAK halkımızın binyıllık geçmi-
şini hem milletin oluşmasının aralıksız devlet-
liini istoriya hem etnik alanında;

SAYARAK, ani 1775 hem 1812 yıllarda mille-
tin topraklarını bölmäk Moldova devletinin
hakına hem yuridik statusuna karşı gidän hem
dä bütün Besarabiya hem Bukovina halkları-
nın istoriya gelişmesinnän hem isteklerinin
serbest açıklamasınan kaldırılan aktlardır;

ÇİZGİLEYERÄK, ani eveldän moldovannarın
yaşadı Transnistriya bölgesi bizim halkımızın
istoriya hem etnik teritoriyasının payıdır;

HESABA ALARAK, ani devletlerin çoyunun
parlamentleri kendi deklaratiyalarında SSRB
Hükümeti hem Germaniya Hükümeti arasın-
da 1939 yılın Harman ayın 23-dän annaşmayı

taa ilk baŦtan sayêrlar geçersiz hem isteerlêr yok edilsin onun politika hem hak sonuçları, nicê niŦannandı Halklararası konferençiya da (“Molotov–Ribentrop paktı hem onun Besarabiya için sonuçları”) 1991 yılın Kirez ayın 28-dê KiŦinövda kabledilân deklaratiyasında;

ÇİZGİLEYERÄK, ani, sormayıp Besarabiyanın, Bukovinanın poyraz tarafının hem Herța bölgesinin insannarına, angıları zorlan alındı 1940 yılın Kirez ayın 28-dê, hem dâ 1924 yılın Canavar ayın 12-dê kurulan Moldova ASSR (Transnistriya) insannarına, SSRB Üüsek Soveti, kâr kendi konstitüŦional etkilerini çiiineyerêk, 1940 yılın Harman ayın 2-dê kabletti SSRB Kanonunu („BaalaŦık Moldova SSR kuruluŦu için”) – normativ aktlar, angılarınan savaŦtılar dooru göstermää, hiç bir gerçek yuridik temellendirmâ olmadaan, bu teritoriyaların böldürülmesini hem eni respublikanın SSRB-nê baalı olmasını;

AKLINA GETİRERÄK, ani bitki yıllarda Moldova Respublikasında insannarı milli kurtuluŦ için demokratik akıntı taa bir kerê gösterdi onun serbestlêe, baamsızlaa hem millet birliinê özenmesini, angısı açıklandı 1989 yılın

Harman ayın 27-dä, 1990 yılın Kırım ayın 16-da hem 1991 yılın Harman ayın 27-dä gean B uk Milli Toplantıların sonu dokümentlerindä, 1989 yılın Harman ayın 31-dä romın dilinin devlet dili olarak bildirilmesi iin hem onun latin alfabetinä dönmesi iin, 1990 yılın iek ayın 27-dä Devlet bayraa iin, 1990 yılın Kasım ayın 3-dä Devlet gerbi iin hem 1991 yılın Hederlez ayın 23-dä devletin resmi adını diiřtirmäk iin Moldova Respublikası Parlamentinin kanonnarında hem kararlarında;

DAYANARAK Parlamentin 1990 yılın Kirez ayın 23-dä kablettii Moldova Respublikasının suvereniteti iin DeklaraŦıyaya hem ona, ani Moldova Respublikasının halkı, gerekleřtiräk kendi baamsızlık hakını, bakmayarak SSRB devlet organnarı tarafından baskıya, pay almadı 1991 yılın Mart ayın 17-dä SSRB korumak iin referendumda;

HESABA ALARAK Evropada hem dünnedä demokratikleşmenin, serbestliin, baamsızlıın hem milli birliin geeri dönülmäz karakterini, hak devletlerinin ilerlemesini hem pazar ekonomikasına gemesini;

DOORULAYARAK halkların denk haklarını hem onnarın hakını kendi ecelini kararlamaa BMT Hartiyasına görä, Helsinki aktına hem halklararası haklar normalarına görä;

SAYARAK, yukarda sölendiklerä dayanarak, ani geldi büyük saat gerçekleştirmää dooruluk aktını bizim halkımızın istoriyasına, morala hem halklararası hakına uygun olarak, halkların kendi ecelini kararlamaa hakına dayanarak, bütün Moldova Respublikası halkının adından hem bütün dünnä önündä resmi olarak

BİLDİRER:

MOLDOVA RESPUBLİKASI – SUVERENNİ, BAAMSIZ HEM DEMOKRATİK DEVLETTİR, ANGISI BECERER SERBEST, DIŞARDAN KARIŞMAKSIZ KARARLAMA KENDİ BÜÜNKÜ HEM YAARINKI GÜNÜNÜ HALKIN İDEALARINA HEM AYOZLU ÖZENMELERİNÄ UYGUN OLARAK MİLLETİN OLUŞMASININ ARALIKSIZ DEVLETLİİNİN İSTORİYA HEM ETNİKALANINDA.

SUVERENNİ HEM BAAMSIZ DEVLET olarak MOLDOVA RESPUBLİKASI:

RİCÄ EDER bütün dünnänın devletlerinä hem hükümetlerinä tanısınar onun baamsızlığını

ölä, nasıl onu bildirdi respublikanın serbest seçilän Parlamenti, hem açıklêêr isteyişini kurmaa karşılıklı interesli olan politika, ekonomika kultura hem başka ilişkileri Evropa devletlerinnän, dünnänın hepsi devletlerinnän, hazır olup kurmaa onnarlan diplomatik ilişkileri halklararası hak normalarına hem dünnedä bu sferada geçän praktikaya uygun olarak;

DANIŞÊR Birleşmiş Milletlär Topluluuna ricäylän kabletsin onu dünnä organizaŷiyasının hem onun özel agentliklerinin bütün haklı azası gibi;

BİLDİRER kendi hazırlı için katılmaa Helsinki final aktına hem eni Evropa için Parij hartiyasına hem ricä eder kabledilsin denk haklarlan Evropa güvennik hem iş birlii organizaŷiyasına hem onun mehanizmalarına;

İSTEER Sovet Soŷialist Respublikalar Birlii Hükümetindän başlasın görüşmeleri Moldova Respublikası Parlamentinnän onun kanonsuz okupaŷiyasının bitirilmesi için hem çıkarsın Moldova Respublikasının teritoriyasından sovet askerlerini;

KARARLÊÊR uygulamaa bütün kendi teritoriyasında sade Moldova Respublikasının kano-

na görä kurulan organnarın kanonnarını hem başka normativ aktları;

GARANTİYALÊÊR hepsi Moldova Respublikası vatandaşlarına, bu sayıda milli, dil hem din grupalarına baalı kişilerä, onnarın cümnä, ekonomika, kultura haklarının hem politika serbestliklerinin gerçeleştirilmesini, Helsinki final aktının hem ondan sora kabledilän dokumentlerin, eni Evropa için Parij hartiyasının hallarına uygun olarak.

Ko yardım etsin bizä Allaa!

Kabledildi Moldova Respublikası Parlamenti-nin tarafından Kişinövda 1991 yılın Harman ayın 27-dä.

MOLDOVA RESPUBLİKASININ KONSTITUŢIYASI

MOLDOVA RESPUBLİKASININ KONSTITUȚIYASI

KABLEDİLDİ ORAK AYIN 29-DA 1991

BİZ, Moldova Respublikası halkının etkili temsilcileri, Parlament deputatları,

DAYANARAK halkın asirlärcä özenmesine suveren devlettä yaşamaa, angısı gösterildi Moldova Respublikasının baamsızlığını bildirilmesindä;

HESABA ALARAK moldovan halkının aralıksız devletliini onun milli oluşmasının istoriya hem etnik alanında;

ÖZENERÄK kanaatlamaa başka etnik kökeni vatandaşların intereslerini, ani moldovan halkınan birerdä oluşturêrlar Moldova Respublikasının halkını;

TANIYARAK nicä en üüsek paalılıkları hak devletini, vatandaş cümnesini, demokratiyayı, insanın namuzunu, onun haklarını hem serbestliklerini, insan kişiliin serbest gelişmesini, dooruluk hem politika plüralizmasını;

ANNAYARAK kendi sorumnuumuzu hem borcumuzu gemişin önündä, Őindiki hem gelecek evlatboyların önündä;

DOORULAYARAK bizim baalılıumuzu genel cümnä paalılıklarına, özenmemizi yaşamaa birliktä hem kayıllıkta dünnänın hepsi halklarınnan cümnä tarafından tanınmış printiplerä hem halklararası kanon normalarına uygun olarak,

kablederiz Moldova Respublikasının Konstitutiyasını, bildireräk onu nicä **CÜMNENİN HEM DEVLETİN EN ÜÜSEK KANONUNU**.

Bölüm I

GENEL PRİNÇİPLÄR

Statya 1

Moldova Respublikası devleti

(1) Moldova Respublikası – suverenni hem baamsız, birleşik hem bölünmüz devlettir.

(2) Devlet öndercilii forması – respublika.

(3) Moldova Respublikası – demokratik hak devleti, angısında insanın namuzu, onun hakları hem serbestlikleri, insan kişiliin serbest gelişmesi, dooruluk hem politika plüralizması en üüsek paalılıklarıdır hem garantiyalanêrlar.

Statya 2

Suverenitet hem devlet kuvedi

(1) Milli suverenitet Moldova Respublikası halkının elindädir, angısı gerçeleştirir onu doorudan hem kendi temsil organnarı aşırı o formalarda, nasıl belli edili Konstitutiyaada.

(2) Hiç bir özel kişi, hiç bir halk payı, hiç bir cümnä alayı, hiç bir partiya ya da başka cümnä birlii gerçeleştirämüz devlet kuvedini kendi adından. Devlet kuvedini uzurpaşiyalamak halka karşı en aar kriminaldır.

Statya 3

Teritoriya

(1) Moldova Respublikası teritoriyasının hak statusu diiştirilmáz.

(2) Devletın sınırları kaavili organik kanonnan tanınan halklararası prinŷiplerä hem normalara uygun olarak.

Statya 4

İnsan hakları hem serbestlikleri

(1) İnsan hakları hem serbestlikleri için Konstitutiya tezisleri yorumnanêrlar hem kulanılêrlar İnsan hakları cümnä deklaratiyasına, paktlara hem başka annaşmalara görä, angıların bir tarafı Moldova Respublikasıdır.

(2) Eer varsa uygunsuzluk insannarın temel hakları için paktlar hem annaşmalar, angıların bir tarafı Moldova Respublikası, hem iç kanonnar arasında, üstünnük hakı halklararası normalarındadır.

Statya 5

Demokratiya hem politika plüralizması

(1) Moldova Respublikasında demokratiya gerçekteşiriler politika plüralizması şartlarında, angısı yok nasıl uydurulsun diktaturaylan hem totalitarizmaylan.

(2) Hiç bir ideologiya yok nasıl kabledilsin nicä resmi devlet ideologiyası.

Statya 6

**Kuvetlerin bölünmesi
hem biri-birinnän uygun çalışması**

Moldova Respublikasında kanon çıkarıcı, tamannayıcı hem daava kuvetleri bölük hem biri-birinä uygun çalışêrlar Konstitutiyanın tezislerinä dayanarak.

Statya 7

Konstitutiya – en üüsek kanon

Moldova Respublikasının Konstitutiyası devletin en üüsek kanonudur. Konstitutiyanın tezislerinä karşı gidän hiç bir kanonun ya da başka hak aktının yuridik kuvedi yoktur.

Statya 8

**Haklararası hakın hem halklararası
annaşmaların tamannanması**

(1) Moldova Respublikası baalanêr tamanamaa Birleşmiş Milletlâr Toplumunun Kuralını hem annaşmaları, angıların bir tarafı kendisidir, başka devletlârlân kendi ilişkilerini kurmaa tanınmış halklararası yuridik printiplerinä hem normalarına görä.

(2) Konstituyaya karşı gidän tezisleri olan halklararası annaşma kuvedä giräbilir Konstituyanın diıştırilmesindän sora.

Statya 9

Mülkün temel printipleri

(1) Mülk olabilir cümnä mülkü hem özel mülk. Ona girer material hem intellektual palılıkları.

(2) Mülk yok nasıl kullanılsın insan hakları, serbestlikleri hem namuzu zararına.

(3) Pazar, serbest ekonomika girişimi, namuzlu konkurentiya ekonomikanın temel faktorlarıdır.

Statya 10

Halkın birlii hem özgünnük haki

(1) Devletın temelınä koyulu Moldova Respublikası halkının birlii. Moldova Respublikası hepsi vatandaşlarının ortak hem bölünmüz vatanıdır.

(2) Devlet tanıyêr hem garantiyalêêr hepsi vatandaşlara hakını korumaa, geliştirmää hem belli etmää etnik, kultura, dil hem din özelliklerini.

Statya 11

Moldova Respublikası – neytral devlettir

(1) Moldova Respublikası bildirer kendi daymalı neytralitetini.

(2) Moldova Respublikası izin vermeer kendi teritoriyasında erleştirilsin başka devletlerin silâhlı kuvetleri.

Statya 12

Devlet simvolikası

(1) Moldova Respublikasında var bayrak, gerb hem gimna.

(2) Moldova Respublikasının bayraa trikolordur. Vertikal renkli şiritlär tutaktan giderlär bu sıraya görä: maavi, sarı, kırmızı. Merkezde, sarı şiritte, resimni Moldova Respublikasının Devlet gerbi.

(3) Moldova Respublikasının Devlet gerbi – ikiyâ bölünmüş bir kalkan, yukarkı payı – kırmızı, aşaaakısı – maavi. Kalkanın ortasında resimni bir buva kafası, buynuzların arasında – sekizuçlu yıldız, kafadan saa tarafta – beş-yapraklı gül, sol tarafta – sol tarafa bakan hem biraz sol tarafa iildik yarım ay. Kalkandakı hepsi elementlär altın-sarı. Kalkan erleşik aazında altın kruçayı tutan, tırnaklarında da – eşil maslin dalını tutan natural kartalın güüsündä: sol tarafta – altın skipetra.

(4) Moldova Respublikasının gimnası kablediler organik kanonnan.

(5) Bayrak, gerb hem gimna – Moldova Respublikasının simvollarıdır hem korunêrlar kanonnan.

Statya 13

Devlet dili, başka dillerin işlemeşi

(1) Moldova Respublikasının devlet dili – moldovan dili, angısı işleer latin grafikası temelindä.

(2) Devlet tanıyêr hem koruyêr hakı korumaa, geliştirmää hem kullanmaa rus dilini hem başka dilleri, angıları kullanılêr memleketimizdä.

(3) Devlet yardımcı olêr üürenilsin halklararası lafetmä dilleri.

(4) Moldova Respublikası teritoriyasında dillär işleemesinin sırası belli ediler organik kannonan.

Statya 14

Baş kasaba

Moldova Respublikasının baş kasabası – Kişinöv.

Bölüm II

TEMEL HAKLAR, SERBESTLİKLÄR HEM BORÇLAR

BAŞ I
GENEL TEZİSLÄR

Statya 15

Universallık

Moldova Respublikasının vatandaşları kulanêrlar hakları hem serbestlikleri, angıları kavili Konstitutiya da hem başka kanonnarda, hem dâ vatandaşların var onnarda gösterilân borçları.

Statya 16

Denklik

(1) Kişiyä saygı hem kişiyi korumak devletin ilk sıradakı borcudur.

(2) Moldova Respublikasının hepsi vatandaşları kanonun hem kuvetlerin önündä denktir, bakmayarak rasına, milletliinä, etnik kökeninä, dilinä, dininä, cinsinä, görüşlerinä, politika baalılına, mülk durumuna ya da soțial kökeninä.

Statya 17

Moldova Respublikasının vatandaşlı

(1) Moldova Respublikasının vatandaşlı kablediler, korunêr ya da kaybediler sade o şartlara görä, angıları gösterili organik kanonda.

(2) Kimseyin yok nasıl kanonsuz alınsın vatandaşlı ya da hakı diiştirmää onu.

[*St.17 redakŗiya PK1469-XV – 21.11.02, MO169/12.12.02, st.1290*]

Statya 18

**Vatandaşlıın sınırlanması
hem vatandaşları korumak**

(1) Moldova Respublikasının vatandaşları kullanêrlar devletin korumasını hem memleketin içindä, hem aşırıda.

(2) Moldova Respublikasının vatandaşları yok nasıl verilsin başka devletä ya da kuulsun memlekettän.

[*St.18 redakŗiya PK1469-XV – 21.11.02, MO169/12.12.02, st.1290*]

Statya 19

**Yabancı vatandaşların hem vatandaşlıksız
kişilerin hakları hem borçları**

(1) Yabancı vatandaşların hem vatandaşlıksız kişilerin var hep o hakları hem borçları, nicä Moldova Respublikası vatandaşlarının, kanonnan belli edili sınırlamalarlan.

(2) Yabancı vatandaşlar hem vatandaşlıksız kişilər var nasıl verilsin başka devletä sade halklararası annaşma temelindä, karşılık şartlarında ya da daava instanşiyası kararına görä.

(3) Koruntu hakı veriler hem alınêr kanona görä hem o halklararası annaşmalara uygun olarak, angıların bir tarafı Moldova Respublikasıdır.

[*St.19 redakşiya PK1469-XV – 21.11.02, MO169/12.12.02, st.1290*]

Statya 20

Yustişiyayı serbest kullanabilmäk

(1) Herbir kişinin var hakı efektifli kanaatlansın hakları kompetent daava tarafından, eer çüinendiysä onun hakları, serbestlikleri hem kanonnu interesleri.

(2) Hiç bir kanon yok nasıl sınırlasın yustiȚiyayı kullanabilmeyi.

Statya 21

Kabaatsızlık prezumpȚiyası

Herbir kişi, angısı kabaatlanêr, ki kriminal yapmış, sayılêr kabaatsız taa onun kabaatlılı belli edilmeyincä kanona görä sırasınca açık daava araştırmasında, angısında korumak için ona veriler herbir läözümnü garantiya.

Statya 22

Kanonun geeri dönölmezlii

Kimseyä yok nasıl daava kesilsin o yaptıkları ya da yapmadıkları için, angıları yapıldı zamanda sayılmardılar kriminal. Hem dä yok nasıl verilsin taa aar ceza, nekadar o, angısı vardı nasıl kullanılsın kriminalı yapmak zamanında.

Statya 23

Herbir kişinin hakı bilmää kendi haklarını hem borçlarını

(1) Herbir insanın var hakı tanınsın onun yuridik subyektlii.

(2) Devlet garantiyalêêr herbir insana hak bilmää kendi haklarını hem borçlarını. Bu neetlän devlet tiparlêêr hepsi kanonnarı hem başka normativ aktları hem garantiyalêêr onnarın serbest kullanılmasını.

BAŞ II

TEMEL HAKLAR HEM SERBESTLİKLÄR

Statya 24

**Yaşamak, fizika hem psihika
dokunulmazlı hakı**

(1) Devlet garantyalêêr herbir insana hak yaşamaya hem dä fizika hem psihika dokunulmazlına.

(2) Kimseyä yok nasıl uygulansın zeet, onun insan namuzunu çiiineyän avan, cansız ceza ya da davranış.

(3) Ölüm cezası kaldırılêêr. Kimseyä yok nasıl verilsin bölä ceza kararı hem kimsey yok nasıl yuridik karara görä öldürülsün.

[*St.24 p.(3) diiştirildi PK185-XVI – 29.06.06, MO106-111/14.07.06, st.502*]

[*St.24 p.(3) redakȚiya PK351-XV – 12.07.01, MO90-91/02.08.01, st.699*]

Statya 25

Serbestlik hem kişi dokunulmazlı hakı

(1) Serbestlik hem kişi dokunulmazlı hakı yok nasıl çiiensin.

(2) Kişiyä taraşlama, tutuklama ya da arest var nasıl uygulansın sade kanonda gösterilän durumnarda hem sıraya görä.

(3) Tutuklama zamanı yok nasıl geçsin 72 saadı.

[St.25 p.(3) redakȚiya PK351-XV – 12.07.01, MO90-91/02.08.01, st.699]

(4) Arest gerçekteşiriler daavacı tarafından verilmiş order temelindä en çok 30 günä. Arestin kanonnu olduu için var nasıl aalaşmaa taa üüsek daava instanȚiyasına. Arest zamanını var nasıl uzatsın sade daavacı ya da daava instanȚiyası kanona görä en çok 12 aya kadar.

[St.25 p.(4) redakȚiya PK351-XV – 12.07.01, MO90-91/02.08.01, st.699]

(5) Tutuklama ya da arest sebepleri bildiriler tutuklanana ya da arestat edilenä o saat, kabaatlama da – en kısa zamanda; tutuklama ya da arest sebepleri bildirilerlär sade seçilän ya da koyulan advokatın katılmasınnan.

(6) Tutuklanan ya da arestat edilän läözüm mutlak serbest brakılsın, eer tutuklama ya da arest sebepleri yok olduysa.

Statya 26

Korunma haki

- (1) Korunma haki garantiyalanêr.
- (2) Herbir insanın var haki kendibaşına tepki göstereyin kanona uygun usullarlan, eer çinen-diysä onun hakları ya da serbestlikleri.
- (3) Bütün proşes sırasında tarafların var haki kullanmaa sečilän ya da koyulan advokatın yardımını.
- (4) Koruma işini belli edilmiş sınırlarda gerçeleştirän kişilerin çalışmalarına karışmak cezalanêr kanonnan.

Statya 27

Erini diiştirmäk haki

- (1) Memlekettä erini diiştirmäk haki garantiyalanêr.
- (2) Moldova Respublikasının herbir vatandaşına veriler hak erleşmää ya da oturmaa memleketin herbir oturum erleşmesindä, çıkmaa memleket aşırısına, göç etmää hem dönmää geeri.

Statya 28

İntim, aylä hem özel yaşamak

Devlet saygı gösterer hem koruyêr intim, aylä hem özel yaşamayı.

Statya 29

Oturum erinin dokunulmazlı

(1) Oturum eri hem bulundu er dokunulmaz. Kimsey yok nasıl girsin kişinin oturum erinä ya da bulunsun orada ya da onun bulundu erindä, kişinin kayıllı olmadaan.

(2) Kanona görä (1) punktun tezislerinä olur uymamaa, eer lääzımsa:

a) arest orderini ya da daavanın kararını gerçeleştirmää;

b) kişinin ömürünä, fizika dokunulmazlına ya da mülkünä korkuyu yok etmää;

c) epidemiya yayılmasını önnemää.

(3) Taraşlama hem oluş erini gözdän geçirmäk olabilir hem yapılır sade kanona uygun olarak.

(4) Gecä vakıdı taraşlamak yapmaa yasaktır, o durumnardan kaarä, açan kriminal oluşu ayın-açıktır.

Statya 30

Yazışma saklılı

(1) Devlet garantiyalêêr kiyat, telegrama hem başka pošta yollamalarının, telefon görüŕmelerinin hem başka kanonnu olan baalan-tı çeŕitlerinin saklılını.

(2) Punkt (1) tezislerinä kanona görä olur uymamaa o durumnarda, açan bu lääzım milli güvennii için, memleketin ekonomika engin-nii için, cümnä nizamı için hem kriminalı ön-nemäk için.

[*St.30 p.(2) eklenildi PK351-XV – 12.07.01, MO90-91/02.08.01, st.699; birtakım sayılêr p.(1)*]

Statya 31

Düşüncä serbestlii

(1) Düşüncä serbestlii garantiyalanêr. O lää-zım gösterilsin tolerantlık hem karşılıklı saygı temelindä.

(2) Din kultrları serbesttir hem düzenlenerlär kendi kurallarına görä hem kanona uygun ola-rak.

(3) Din kultrları arasında ilişkilerdä hertürlü düşmannık gösterileri yasaktır.

(4) Din kultları baamsızdır, onnar ayırılı devlettän hem kullanêrlar onun yardımını, bu sayıda din kolaylıkları askerdä, hastanelerdä, kapannarda hem üüsüz evlerindä.

Statya 32

Düşüncä hem açıklama serbestlii

(1) Herbir vatandaşa garantiyalanêr fikir, düşüncä serbestlii hem dä cümnä önündä açıklama serbestlii söz, göstermä ya da başka usullar yardımınan.

(2) Açıklama serbestlii diil läüzüm zarar etsin başka kişinin namuzuna, onuruna ya da kendi görüş hakına.

(3) Kanonnan yasaklanêr hem cezalanêr devleti hem halkı retetmäk hem lekelemäk, çarılar agresiv cengä, millet, rasa hem din kavgalarına, ayırımcılaa, teritorial separatizmaya ıştırımlar hem dä konstitüțiya rejiminä dokunan başka yapımnar.

Statya 33

Yaradıcılık serbestlii

(1) Artistik hem intelektual yaradıcılıu garantiyalanêr. Yaradıcılık düşmeer țenzura altına.

(2) Vatandaşların hakı intelektual mülkünä, türlü intelektual yaradıcılıunnan zanaatlaanmak sırasında peydalanan onnarın material hem moral interesleri korunêrlar kanonnan.

(3) Devlet destek verer korumaa, geliştirmää hem yaygınnamaa millet hem dünnä kultura hem bilim başarılarını.

Statya 34

İnformaȚiya hakı

(1) Kişinin hakı cümnä işlerinä ilişik türlü informaȚiyaya yok nasıl sınırlansın.

(2) Kuvetlär kendi kompetenȚiyasına görä borçlu korektli bilgilendirmää vatandaşları cümnä işleri için hem personal sorular için.

(3) İnformaȚiya hakı diil läüzüm zarar etsin çalışmalara, angıları doorudulu vatandaşların korunmasına ya da millet güvenniinä.

(4) Mass-media araçları, hem devlet, hem özel, borçlu korektli bilgilendirmää cümneyi.

(5) Mass-media araçlarına uygulanmêêr țenzura.

Statya 35

Üüretim hakı

(1) Üüretim hakı gerçekteştiriler mutlak genel orta üüretimnän, lițey hem profesional üüretiminnän hem dä başka üüretmäk formalarinnän hem kvalifikațiya üüselmesinnän.

(2) Devlet gerçekteştirer kanona uygun olarak kișinin hakını ayırmaa terbiye hem üürenmäk dilini.

(3) Devlet dilinin üürenilmesi gerçekteştiriler herbir uurdakı üüretim kurumnarında.

(4) Devlet üüretimi parasızdır.

(5) Üüretim kurumnarı, bu sayıda devletä baalı olmayannar, kurulêrlar hem gerçekteştirilerlär çalışmalarını kanona uygun olarak.

(6) Üüsek üüretim kurullarınının var avtonomiya hakı.

(7) Devlet lițey, zanaat üüretimi hem üüsek üüretim birtürlü açık herbirinä beceriklerinä görä.

(8) Devlet gerçekteştirer kanona uygun olarak din üretim serbestliini. Devlet üretimi dinä diil baalı.

(9) Anaların hem bobaların var serbest hakı ayırmaa uşaklarına üürenmæk sferasını.

Statya 36

Saalık koruma hakı

(1) Saalık koruma hakı garantiyalanêr.

(2) Devletin tarafından verilän minimal saalılık izmeti parasızdır.

(3) Millet saalık koruma strukturası hem kişinin fizika hem psihika saalını korumak için araçlar belli edilerlär organik kanona uygun olarak.

Statya 37

Saalıklı çevrä hakı

(1) Herbir insanın var hakı yaşamak hem saalılık için ekolojiya tarafından koruntulu çevreyä hem dä saalıklı imäk maasullarına hem evdeki predmetlerä.

(2) Devlet garantiyalêêr herbir insana natura çevresi, yaşamak hem çalışmak şartları, imäk

maasulları için aslı informaȚiyayı serbest kab-
letmāk hem onu yaygınnamak hakını.

(3) İnsannarın saalına zararlı faktorlar için
informaȚiyayı saklamak hem onu diiřtirmāk
yasaklanēr kanonnan.

(4) Fizik hem yuridik kiřilār kişinin saalına
hem mülkünä ekologiya kanonnarına uyma-
mak üzerinä zarar verdii için sorumnudur.

Statya 38

Seçmāk hem seçilmāk hakı

(1) Halkın istedii devlet kuvedinin temelidir.
Bu istedik gösteriler serbest seçimnerdä, angı-
ları periodik geçiriler universal birtakım hem
doorudan seçim hakı temelindä saklı hem ser-
best ses vermāklän.

(2) Seçmāk hakı var Moldova Respublikası
vatandaşlarında, angıları seçim gününä kadar
tamannadılar 18 yaşını, bu sayıya girmeerlār
kiřilār, kimdän kanona görä sırasınca bu hak
alınmıştır.

(3) Seçilmāk hakı var Moldova Respublikası
vatandaşlarında, angıların var seçmāk hakı, ka-
nona uygun olarak.

Statya 39

Önderlemäk hakı

(1) Moldova Respublikası vatandaşlarında var hak hem doorudan, hem kendi temsilcileri aşırı pay almaa cümnä işleri önderlemesinde.

(2) Herbir vatandaş var nasıl katılsın kanona görä devlet izmetlerinä.

Statya 40

Toplantı serbestlii

Mitinglär, demonstrațiyalar, gezilär ya da başka türlü toplantılar serbesttir hem var nasıl hazırlansınar hem yapılsınar sade uslu, hiç bir silahsız.

Statya 41

Partiyalar hem başka cümnä-politika kurumnarı serbestlii

(1) Vatandaşlar var nasıl birleşsinnär partiyalara hem başka cümnä-politika kurumnarına, angıları yardım ederlär belli etmää hem açıklamaa vatandaşların politika isteklerini hem pay alêrlar seçimnerdä kanona uygun olarak.

(2) Partiyalar hem başka cümnä-politika kurumnarı kanon önündä denktir.

(3) Devlet garantiyalêr uygulansın partiya-ların hem başka cümnä-politika kurumnarının hakları hem kanonnu interesleri.

(4) Partiyalar hem başka cümnä-politika kurumnarı, angıların neetleri ya da çalışmaları doorudulu politika plüralizmasına, yuridik devleti prinçipleirinä, Moldova Respublikasının baamsızlına hem toprak bütünnüünä karşı, Konstituyaya uygun diildir.

(5) Saklı birliklär yasaktır.

(6) Yabancı vatandaşlardan kurulu olan partiyaların çalışmaları yasaktır.

(7) Devlet görevleri, angılarında bulunup yok nasıl olmaa partiyalar azası, belli ediler organik kanonnan.

Statya 42

Pofesional birlüi kurmak hem onnara girmäk haki

(1) Herbir çalışanın var haki kurmaa profesional birlikleri hem girmää onnara, kendi intereslerini korumaa deyni.

(2) Profesional birlikleri kurulêrlar hem gerçekteştirêrlär çalışmalarını kanona uygun

olarak. Onnar yardımcı olêrlar korumaa çalışannarın profesional, ekonomika hem cümnä intereslerini.

Statya 43

İş hem işi korumak hakı

(1) Herbir insanın var iş, serbest iş ayırmak, dooruluklu hem kanaatlayıcı iş şartları hakı hem dâ işsizliktän korunmak hakı.

(2) Çalışannarın var hakı iş korumasına. Korunmak ölçüleri dokunêrlar işin güvenniinä hem gigenasına, karıların hem gençlerin iş rejiminä, ekonomika sferasında minimal ödek uurunu belli edilmesinä, her hafta dinnenmeyä, ödekli otpuskaya, zor şartlarda işä hem dâ başka speşifikalı durumnara.

(3) Çalışmak haftasının uzunnuu diil läözım olsun 40 saattan zeedä.

(4) İşlän ilgili soruşlarda görüşmäk hakı hem kolektiv annaşmalarının mutlak olması garan-tiyalanêr.

Statya 44

Zorlayıcı işin yasaklanması

(1) Zorlayıcı iş yasaktır.

(2) Zorlayıcı iş sayılmêêrlar:

a) askerlik izmeti ya da onun erinä başka çalışmalar o kişilər için, kim kanona görä yapmêêr mutlak askerlik izmetini;

b) daavalı kişinin serbestlii alındı zamanda işi ya da serbestlii alınmadaan normal şartlarda dooruducu işlär;

c) hatalı olaylar şartlarında ya da başka korkulu durumlarda iş, hem dä vatandaşların sıradan borçları sayılan kanonnan belli edilmiş iş.

Statya 45

Greva hakı

(1) Tanınêr greva hakı. Grevalar var nasıl yapılınsın sade çalışannarın ekonomika hem cümnä uurunda profesional intereslerini korumaa deyni.

(2) Kanonnan belli ediler, ne şartlarda gerçekteştiriler greva hakı hem dä kanonsuz greva yapmak için sorumnuluk.

Statya 46

Özel mülk hakı hem onun korunması

(1) Özel mülk hakı hem devletin tarafından alındı borç baalantıları garantiyalanêr.

(2) Kimseyin yok nasıl alınsın mülkü, eer yoksa kanonnan belli edilmiş cümnä läüzımnı dooruluklu hem öncedän karşılamak şartınan.

(3) Kanonnu edenilmiş mülk yok nasıl konfiskat edilsin saabisindän. Edenmenin kanonnu olduu prezupıyadır.

(4) Kriminal ya da kanonsuzluk yapmak için neetlenildii, kullanıldı eki kriminal ya da kanonsuzluk yolunnan edenildii mülk var nasıl konfiskat edilsin sade kanona uygun olarak.

(5) Özel mülk hakı borçlêêr uymaa çevrä ortamını korumak şartlarına hem ii komuşuluk sürmäê hem dâ uymaa başka şartlara, angıları kanona görä üklener mülk saabisinä.

(6) Özel mülkün miraslanması garantiyalanêr.

Statya 47

Cümnä yardımını hem koruma hakı

(1) Devlet borçlu gerçekteştirmää çalışmaları, ki karşılamaa herbir insana uygun yaşamak uurunu, angısı läüzim kendisinin hem aylesinin saalını hem ii durumunu, bu sayıda imeesini, giyimini, oturmak erini, medik bakımını hem läüzimni cümnä izmetini desteklemää deyni.

(2) Vatandaşların var cümnä yardımına hakı işsizlik, hastalanmak, sakatlık, dulluk, ihtärlamak ya da başka durumnarda, açan kaybeler geçim kolaylıkları onnara baalı olmayan sebeplerdän.

Statya 48

Aylä

(1) Aylä cümnenin natural hem temel parçasıdır hem onun var cümnä hem devlet tarafından korumak hakı.

(2) Aylä temellener evlenmeyä, angısı gerçekteşer adamın hem karının karşılıklı kayıluna görä, onnarın denk haklarına hem dä ananın-bobanın hakına hem borcuna büütmää, terbiyetmää hem üüretmää uşakları.

(3) Evlenmenin registraȚiya, anulat etmāk hem onu gećersiz tanımak Őartları belli ediler kanonnan.

(4) UŐakların borcu bakmaa analarını-bobalarını hem yardım etmää onnara.

Statya 49

Ayleyi hem üüsüz uşakları korumak

(1) Devlet ekonomika hem baŐka usullarlan yardımcı olēr aylenin kurulmasına hem onun borćlarını tamannamasına.

(2) Devlet arkaya alēr analı, uŐaklı hem gençlii hem dā yardımcı olēr uygun kurumların gelişmesinā.

(3) Üüsüz hem ana-boba bakımı görmeyān uşakları beslemää, üüretmää hem terbiyetmää deyni bütün zaametlār üklener devletā hem cümneyā. Devlet ön verer hem destekleer bölā uŐaklara deyni yapılan hayırlı işleri.

Statya 50

Anaları, uşakları hem gençleri korumak

(1) Ananın hem uŐaan var hakı maasuz yardıma hem korumaya. Hepsi uŐaklar, bu sayıda

evlilik dışından, kabledlerlär birtakım cümnä koruması.

(2) Uřaklar hem gençlär kabledlerlär maasuz yardım kendi haklarını gerçekteřtirmää deyni.

(3) Devlet verer läözımnı ödenek uşaklara hem yardım hasta uşakları ya da başka kusurlu uşakları bakmaa deyni. Uřaklara hem gençlerä başka cümnä yardım formaları belli edilerlär kanonnan.

(4) Etiřkin olmayannarı sömürmää, onnarın saalına ya moralına zarar edän ya da ömürünä ya da normal geliřmesinä korkuntulu olan iřlerdä kullanmaa yasaktır.

(5) Kuvetlär kurêrlar şartları, ki gençlär memleketin cümnä, ekonomika, kultura hem sport yaşamasına serbest katılabilisinnär.

Statya 51

Fizika, akıl hem psihika kusurları olan kişileri korumak

(1) Fizika, akıl hem psihika kusurları olan kiřilerä bütün cümnä verer maasuz yardım. Devlet kurêr onnara uygun şartları ilaçlanmak, rehabilitaȚiya, üürenmäk hem cümnä yaşamasına katılmak için.

(2) Kimsey yok nasıl zorlan ilaçlansın, kanonnan belli edili durumnardan kaarä.

Statya 52

Dilekçä vermäk haki

(1) Vatandaşların var haki danışmaa kuvetlerä dilekçelärlän sade kendi adından.

(2) Kanona görä kurulan kurumnarın var haki danışmaa dilekçelärlän sade o kolektivin adından, angısını onnar temsil ederlär.

Statya 53

Kuvetlär tarafından kısıtlanan kişinin haki

(1) Kuvetlär tarafından bir administrativ aktınan ya da belli zamanda dilekçesini kanatlamamaklan bir haki kısıtlanan kişi var nasıl savaşsın tanıtmaa kendi hakını, aktı kaldırmaa hem zararını karşılatmaa.

(2) Devlet kanona görä material tarafından sorumnudur o zarar için, ani yapêrlar aaraştırma organnarı hem daavalar cezalamak proşesi sırasında.

Statya 54

**Hakların ya da serbestliklerin
gerçekleştirilmesindä sınırlamak**

(1) Moldova Respublikasında yok nasıl kabledilsin insanın hem vatandaşın haklarını hem temel serbestliklerini yasaklayan ya da küçüldän kanonnar.

(2) Hakların ya da serbestliklerin gerçekleştirilmesi var nasıl sınırlansın sade kanona görä, halklararası uurunda kabledilän yustiŷiya normalarına uygun, eer lääzımsa millet güvennii, teritoriya bütünnüü, memleketin ekonomika enginnii, cümnä düzeni için, önnemää kalaba karışıklıkları hem yolsuzlukları deyni, başka kişilerin haklarını, serbestliklerini hem namuzunu korumak için, konfidentialca kabledilän informaŷiyayı korumak için, ya da dooruluklu yustiŷiyanın avtoritetini hem yansızlını korumak için.

(3) Punkt (2) tezisleri sınırlamêêrlar 20–24 statyalarda gösterilän hakları.

(4) Sınırlamak lääzım uygun olsun duruma, angısının üzerinä o yapılêr, hem yok nasıl dokunsun hakın ya da serbestliin var olmasına.

[*St.54 redakŷiya PK351-XV – 12.07.01, MO90-91/02.08.01, st.699*]

BAŞ III
TEMEL BORÇLAR

Statya 55

Hakların hem borçların gerçekleştirilmesi

Herbir vatandaş gerçekleştirir kendi konstitüsyonal haklarını hem serbestliklerini namuzlu, başka kişilerin haklarını hem serbestliklerini çinämedään.

[*St.55 redakȚiya PK351-XV – 12.07.01, MO90-91/02.08.01, st.699*]

Statya 56

Memleketä baalılık

(1) Memleketä baalılık ayozludur.

(2) Vatandaşlar, angılarına inannan verilmiş devlet görevleri, hem dä asker izmetini yapanar kendi borçlarını dooru tamannamak için sorumnudur hem kanonda gösterilän durumnarda emin ederlär.

Statya 57

Vatanı korumak

(1) Vatanı korumak herbir vatandaşın ayozlu haki hem borcudur.

(2) Asker izmeti yapılêr kanona uygun olarak silâhlı kuvetlêr bölüklerindê, angıları millet güvenniini gerçekteştirmek, sınırları korumak, cümnâ nizamını desteklemek için kurulmuşlar.

Statya 58

Finans harcamalarında pay almak

(1) Vatandaşlar borçludur pay almaa cümnâ harcamalarında vergi hem harç ödemesinnân.

(2) Kanonda gösterilân vergi sisteması lââzım gerçekteştirsın vergi aarlunun dooruluklu bölünmesini.

(3) Kanonda belli edilân vergilerdân kaarê, başka türlü vergilêr yasaktır.

Statya 59

Dolaydaki çevreyi hem anıtları korumak

Dolaydaki çevreyi korumak, istoriya hem kultura anıtlarını bakmak hem korumak herbir vatandaşın borcudur.

Bölüm III

CÜMNÄ KUVETLERİ

BAŞ IV

PARLAMENT

PAY 1

ORGANİZATİYASI HEM ÇALIŞMALARI

Statya 60

Parlament en üüsek temsil hem kanon organı

(1) Parlament Moldova Respublikası halkının en üüsek temsil organı hem devletin tek kanon kuvedi.

(2) Parlamentä girer 101 deputat.

Statya 61

Parlament seçimneri

(1) Parlament seçiler universal, denk hem doorudan seçim hakı temelindä saklı hem serbest ses vermäklän.

(2) Seçimnerin düzennenmesi hem geçirilmesi belli ediler organik kanonnan.

(3) Parlament deputatlarının seçilmesi geçiriler en geç üç ay içindä önceki Parlamentin mandatı geçtiindän ya da daadılmasından sora.

Statya 62

Deputat mandatının tanınması

Konstitutiya daavası Merkez seçim komisiyasının teklifinä görä karar alêr deputat mandatlarının tanınması için ya da, seçim kanonnarı uurunda uygunsuzluk üzä çıktıysa, onnarın tanınmaması için.

Statya 63

Mandatın dönemi

(1) Parlament seçiler dört yıla. O var nasıl uzadılsın organik kanonnan cenk ya da katastrofa durumunda.

(2) Parlament toplanêr Moldova Respublikası Perezidentinin çaarmasına görä seçimnerdän sora en geç 30 gün içindä.

(3) Parlament tamannêr kendi funkşiyalarını eni deputatların kanonnu toplanmasına kadar. Bu arada Konstitutiya da yok nasıl yapılsın diişilmeklär hem yok nasıl kabledilsin, diiştilsin ya da kaldırılsın organik kanonnar.

(4) Önceki Parlamentin tarafından gündemä yazılan kanon proektleri ya da kanon teklifleri läüzım bakılsınar eni seçilmiş Parlamenttä.

Statya 64

İç organiztiyası

(1) Parlamentin strukturası, organizatiyası hem çalışmaları belli ediler reglamentlän. Parlamentin finans kaynakları belli edilerlär onun tarafından onaylanmış bücettä.

(2) Parlamentin Başı seçiler saklı ses vermäklän seçilmiş deputatların çokluunnan Parlamentin mandat perioduna. O var nasıl mandatu bitmedään çıkarılsın görevindän deputatların en az üçtä iki ses sayısınnan.

(3) Başın yardımcıları seçiler Parlament Başının teklifinä görä parlament frakțiyyalarına danışmaktan sora.

Statya 65

Toplantıların açıklı

(1) Parlamentin toplantıları açıktır.

(2) Parlament var nasıl karar alsın geçirmää kimi durumnarda kapalı toplantılar.

Statya 66

Genel etkilär

Parlamentin var aşaadakı baş etkileri:

- a) kableder kanonnarı, kararları hem rezolüŭiyaları;
- b) nişannêê referendumnarı;
- c) yorumnêê kanonnarı hem gerçekteşirer kanonnarın reglamentatıyasını memleketin bütün teritoriyasında;
- d) onaylêê devletin iç hem dış politikasının temel uurlarını;
- e) onaylêê devletin asker doktrinasını;
- f) gerçekteşirer tamannayıcı kuvedâ parlament kontrolünü Konstitutiyaada belli edilân formalarda hem sınırlarda;
- g) ratifikat eder, denonsat eder, durdurêê işlemesini hem anulat eder Moldova Respublikası tarafından imzalanmış halklararası annaşmaları;
- h) onaylêê devlet bütetini hem kontrol eder onun tamannanmasını;
- i) kontrol eder başka devletlerâ verilân borçları, ekonomika hem başka yardımnarı, yabancı kaynaklardan alınan borç hem kredit annaşmalarının imzalanmasını;
- j) seçer hem nişannêê ofițial devlet kişilerini kanona görâ belli edili durumnarda;

- k) onaylêêr Moldova Respublikasının ordenlerini hem medalilerini;
- l) belirler kısmnı ya da genel mobilizaŢıyayı;
- m) belirler ekstraordinar, osada hem asker durumunu;
- n) organizat eder cümnä intereslerinä dokunan türlü soruşların aaraştırılmasını hem seslenmesini;
- o) kanonda belli edili durumnarda durdurêrli cümnä öndercilik organnarının alışmasını;
- p) kableder amnistiya aktlarını;
- r) gerekleştirer Konstituiyada ya da kanonlarda belli edili başka funkŢıyaları.

Statya 67

Sesiyalar

(1) Parlament toplanêr iki sıradan sesiyaya yılda. İlk sesiya bařlêêr Kùuk ayında hem biter en ge Orak ayın sonunda. İkinci sesiya bařlêêr Ceviz ayında hem biter en ge Kırım ayın sonunda.

(2) Parlament toplanêr ekstraordinar ya da speşial sesiyalara Moldova Respublikası Prezi-

dentinin, Parlament Başıının ya da deputların
üçtä birinin istediinä görä.

PAY 2

DEPUTATLARIN STATUSU

Statya 68

Temsilcilik mandatı

- (1) Mandatını tamannayarak, deputatlar bu-
lunêrlar halk izmetindä.
- (2) Hiç birtürlü imperativ mandat diil geçer-
li.

Statya 69

Deputatın mandatı

- (1) Deputatlar girişêrlär mandatını tamanna-
maa, eer o tanındıysa.
- (2) Deputat mandatı biter eni seçilmiş Par-
lamentin toplanma günündä ya da görevdän
çıkmaq, mandatın alınması, görev badaşmazlı
ya da ölüm durumunda.

Statya 70

Badaşmazlık hem dokunulmazlık

(1) Deputatın görevi başka bir ödekli görevlän badaşılmêr, üüretmennik hem bilimcilik görevindän kaarä.

[*St.70 p.(1) diiştirildi PK1470-XV – 21.11.02, MO169/12.12.02, st.1292*]

(2) Başka badaşmazlıklar belli ediler organik kanonnan.

(3) Deputat yok nasıl tutuklansın, arestat edilsin, taraşlanılsın, kriminal yaptı erindä tutuklandundan kaarä, ya da çekilsin daavaya, deputatı seslediktän sora Parlamentin kayıllı verilmedään.

Statya 71

Görüş baamsızlı

Deputat yok nasıl izlenilsin ya da daavaya çekilsin ses vermesi için ya da mandatını tamamlamak sırasında görüşlerini açıklaması için.

PAY 3

KANON KURULMASI

Statya 72

Kanon çeşitleri

(1) Parlament kableder konstitüŢional, organik hem sıradan (ordinar) kanonnarı.

(2) KonstitüŢional kanonnar – KonstitüŢiya-yı diiştirmäk uurunda kanonnar.

(3) Organik kanonnarlan regulat edilerlär:

a) seçim sisteması;

b) referendumnarın organizaŢiyası hem geçirilmesi;

c) Parlamentin organizaŢiyası hem çalışmaları;

d) Hükümetin organizaŢiyası hem çalışmaları;

e) KonstitüŢiya daavasının, Magistraturanın üüsek topluşunun, daava instanŢiyalarının, administrativ daavanın organizaŢiyası hem çalışmaları;

f) erli administraŢiyanın, teritoriyanın hem dä erli avtonomiyanın genel rejiminin organizaŢiyası;

- g) politika partiyalarının organizaȚiyası hem alışmaları;
- h) özel ekonomika bölgesinin kuruluş nizamı;
- i) mülk hem miras rejiminin genel yuridik rejimi;
- j) iş ilişkileri, zanaat (profesional) birlikleri hem cümnä korumasının genel rejimi;
- k) üüretim genel organizaȚiyası;
- l) din kulıların genel rejimi;
- m) ekstraordinar, osada hem cenk durumunun rejimi;
- n) kanon iinenmeleri, cezalar hem cezaların gerekleştirilmesi;
- o) amnistiya hem afetmäk bildirimneri;
- p) başka alannar, angılarında KonstituȚiyaya görä düşer kabletmää organik kanonnarı;
- r) başka alannar, angıların uurunda Parla-mentin kararına görä läözım kabletmää organik kanonnarı.

(4) Sıradan kanonnar işleerläär cümnä ilişkilerinin hepsi alannarında, konstituȚional hem organik kanonnarın tarafından regulat edilän alannardan kaarä.

Statya 73

Kanon çıkarmak iniiiativası

Kanon çıkarmak iniiiativa hakı var Parlament deputatlarında, Moldova Respublikası Prezidentindä hem Hükümetindä.

[*St.73 redakſiya PK344-XV – 25.07.03, MO170-172/08.08.03, st.721*]

Statya 74

Kanonların hem kararların kabledilmesi

(1) Organik kanonlar kabledilerler seçilmiş deputatların seslerinin çokluunna en az iki kerä bakıldıktan sora.

(2) Sıradan kanonlar hem kararlar kabledilerler toplantıya katılan deputların seslerinin çokluunna.

(3) Hükümetin tarafından teklif edilän kanon proektlerini hem deputatların kanon tekliflerini bakêr Parlament, bu sayıda sıkı proედuraylan, Hükümetin tarafından belli edilän sıraya hem prioritetlerä görä. Başka kanon teklifleri bakılêrlar belli edili usullan.

[*St.74 p.(3) eklenildi PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, p.(3) sayılêr p.(4)*]

(4) Kanonnar verilerlär promulgaȚiya için Moldova Respublikası Prezidentinä.

Statya 75

Referendum

(1) Cümnä hem devlet yaşamasının en önemni soruşları Țıkarılêrlar referendumu.

(2) Respublikan referendumunun sonuçlarına görä kabledilän kararların yuridik kuvedî en üüsektir.

[St.75p.(2) Parlament sekretariatının düzeltmesi MO10/20.10.94, birtakım sayılêr p.(1)]

Statya 76

Kanonun kuvedä girmesi

Kanon tiparlanêr Moldova Respublikasının OfiȚial monitorunda hem girer kuvedä tiparlandı günü ya da kanonun tekstindä belli edildii datada. Kanon tiparlanmaması nişannêr onun kuvedä girmemesini.

BAŞ V

MOLDOVA RESPUBLİKASI PREZİDENTİ

Statya 77

**Moldova Respublikası Prezidenti –
devletin başıdır**

(1) Moldova Respublikası Prezidenti – devletin başıdır.

(2) Moldova Respublikası Prezidenti temsil eder devleti hem sayılêr memleketin suverenitetinin, millet baamsızlının, devletin birliinin hem teritorial bütünnüünün garanti.

Statya 78

Prezident seçimneri

(1) Moldova Respublikası Prezidentinin seçiler universal, denk hem doorudan seçim hakı temelindä saklı hem serbest ses vermäk-län.

[*St. 78 p.(1) enidän kabledildi Konstitutiya daavasının 2016 y. martın 4 №7 Kararı temelindä*]

(2) Moldova Respublikası Prezidentinin postuna var nasıl seçilsin vatandaş, angısının var seçim hakı, angısı etişmiş 40 yaşına, yaşamış

ya da yaşêêr Moldova Respublikasının teritoriyasında en az 10 yıl hem biler devlet dilini.

(3) Seçilmiş sayılêr kandidat, angısı aldı seçimnerdä pay alan seçimcilerin en az yarısının seslerini.

[St. 78 p.(3) enidän kabledildi Konstitutiya daavasının 2016 y. martın 4 N°7 Kararı temelindä]

(4) Eer kandidatların hiç birisi almadıysa lääzımını ses sayısını, geçiriler ses vermenin ikinci turu ilk iki kandidat için, angıları belli ediler ilk turda ses sayısının iisilmesine görä. Seçilmiş sayılêr en çok ses alan kandidat, eer aldı ses sayısı taa zeedäysä ona karşı verilän ses sayısından.

[St. 78 p.(4) enidän kabledildi Konstitutiya daavasının 2016 y. martın 4 N°7 Kararı temelindä]

[St. 78 p.(5) çıkarıldılar kabledildi Konstitutiya daavasının 2016 y. martın 4 N°7 Kararı temelindä]

(6) Moldova Respublikası Prezidentini seçmäk için proçedura belli ediler organik kanonan.

[St.78 redakțiya PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661]

Statya 79

Mandatın tanınması hem emin etmek

(1) Moldova Respublikası Prezidenti seçimleri geçerli tanınêr Konstituŷiya daavası tarafından.

(2) Seçilmesi geçerli tanınan kandidat seçimnerdän sora en geç 45 gün içindä Parlamentin hem Konstituŷiya daavasının önündä butakım emin eder:

“Emin ederim vermää bütün kevedimi hem becermeklerimi Moldova Respublikasının hayırına, saymaa Konstituŷiyayı hem memleketin kanonnarını, korumaa demokratiyayı, insanın temel haklarını hem serbestliklerini, Moldovanın suverenitetini, baamsızlığını, birliğini hem teritorial bütünnüünü”.

Statya 80

Mandatın dönemi

(1) Moldova Respublikası Prezidenti seçiler dört yıla hem girer kuvedä emin ettii gündän.

(2) Moldova Respublikası Prezidenti gerçekleştirer mandatını eni seçilmiş Prezident emin edincä.

(3) Moldova Respublikası Prezidentinin mandatı var nasıl uzadılsın organik kanonnan cenk ya da katastrofa durumunda.

(4) Hiç bir kişi yok nasıl tamannasın Moldova Respublikası Prezidentinin görevini sıraradır iki dönemden zeedä.

[St.80 p.(4) eklenildi PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661]

Statya 81

Badaşmazlık hem dokunulmazlık

(1) Moldova Respublikası Prezidentinin postu başka bir ödekli görevlän badaşılmêr.

(2) Moldova Respublikası Prezidentinin var imuniteti. O yok nasıl çekilsin yuridik sorumluluuna kendi görevini gerçekleştirerek açıkladı görüşleri için.

(3) Parlament var nasıl alsın karar açmaa kaabaatlamak Moldova Respublikası Prezidentinä karşı, eer o kriminal yaptıysa, seçilmiş deputatların üçtä iki ses sayısınnan. Kanona uygun olarak daava aaraştırılması girer Üüsek daava odasının kompetenşiyasına. Prezident kanon-

ca çıkarılêr görevindän kabaatlama kararının kuvedä girdii gündän.

[St.82 çıkarıldılar PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661]

[St.83 çıkarıldılar PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661]

Statya 84

Mesajlar

(1) Moldova Respublikası Prezidenti var nasıl pay alsın Parlamentin toplantılarında.

(2) Moldova Respublikası Prezidenti danışêr Parlamentä mesajlan bütün millet için önemni sorularda.

Statya 85

Parlamenti daatmak

(1) Hükümeti oluşturmamak ya da üç ay içindä kanon kabledämemäk durumunda Moldova Respublikası Prezidenti parlament frakȚiyalarına danışmaktan sora var nasıl daatsın Parlamenti.

(2) Parlament var nasıl daadılsın, eer o açıklamadıysa Hükümetä inanış votumunu ilk tek-

liftän sora 45 gün içindä, hem sade teklifin en az iki kerä retedildiindän sora.

(3) Bir yıl içindä Parlament var nasıl daadıl-sın sade bir kerä.

(4) Parlament yok nasıl daadıl-sın Moldova Respublikası Prezidenti mandatının bitki altı ay içindä, hem dä ekstraordinar, osada ya da cenk durumu döneminde.

[St. 85 p.(4) diiştirildi KonstituȚiya daavasının 2016 y. mar-tın 4 №7 Kararı temelinde]

[St.85 p.(4) redakȚiya PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661]

Statya 86

Dış politika alanında etkilär

(1) Moldova Respublikası Prezidenti gerçek-leştirer görüşmeleri, pay alêr görüşmelerde, imzalêr halklararası annaşmaları Moldova Respublikası adından hem teslim eder onnarı Parlamentä ratifikaȚiya için kanona görä sıra-sınca hem belli edilmiş dönemnerde.

(2) Moldova Respublikası Prezidenti Hükü-metin teklifinä görä akreditat eder hem geeri çaarêr Moldova Respublikasının diplomatik temsilcilerini hem onaylêr diplomatik misi-

yaların kuruluşunu, kaldırılmasını ya da rang diiştirilmesini.

(3) Moldova Respublikası Prezidenti kableder başka devletlerin Moldova Respublikasında diplomatik temsilcilerin inanış hem geeri çekmāk gramotalarını.

Statya 87

Korunmak alanında etkilär

(1) Moldova Respublikası Prezidenti silähli kuvetlerin başıdır.

(2) Moldova Respublikası Prezidenti, öncedän Parlamenttän izin alıp, var nasıl bildirsın kısmını ya da genel mobilizaȚıyayı.

(3) Eer memleketä karşı yapılırsa silahlı agresiya, Moldova Respublikası Prezidenti gerçekleştirer çalışmalarını agresiyaya karşı koymak için, bildirer cenk durumunu hem en kısa zamanda haberleer bunun için Parlamenti. Eer Parlament bulunmırsa bu vakıt sesiyada, o çaarılêr kanona görä 24 saat içindä agresiyanın çeketmesindän sora.

(4) Moldova Respublikası Prezidenti var nasıl gerçekleştirsin başka çalışmalarını da, angıları doorulu tamannamaa millet koruntusunu hem

cümnä nizamını, kanon çerçevesindä hem ona uygun olarak.

Statya 88

Başka etkilär

Moldova Respublikası Prezidenti gerçekteşirer başka etkileri dä:

a) ödülleer devlet nişannarınnan hem verer şannı adlar;

b) verer kanonda belli edilmiş en üüsek asker adlarını;

c) kararlêr Moldova Respublikası vatandaşlı hem politika kaçkını statusu vermäk problemalarını;

d) koyêr devlet görevlerinä kanona uygun olarak;

e) gerçekteştirer afetmäk;

f) var nasıl istesin halktan referendum aşırı açıklansın onun istedii millet için önemni soruşlarda;

g) verer diplomat ranglarını;

h) verer kanona uygun olarak en üüsek uur ranglarını prokuratura, daava zaametçilerinä hem devletä izmet edän başka kategoriyadan kişilerä;

i) durdurêr kanonnara uygun olmayan Hükümet aktlarının işlemlerini Konstitütiya davasının sonuncu kararına kadar;

[Parlament sekretariatının düzeltmesi MO1/19.08.94; s.i) sayılêr s.j)]

j) gerçekleştirer kanona görâ belli edilân başka etkileri dâ.

Statya 89

Görevdân çıkarmak

(1) Eer kendi aar kabaatlı yaptıklarinnan Konstitütiya tezislerini çiiinediisä, Moldova Respublikası Prezidentini var nasıl çıkarsın görevindân Parlament seçilmiş deputatların üçtä iki seslerinnän.

(2) Görevindân çıkarmak teklifi var nasıl ilerledilsin deputatların en az üçüncü payınan hem lääzım oyalanmaksız Moldova Respublikası Prezidentinä. Prezident var nasıl versin Parlamentä açıklama ona karşı yapılan kabaatlamalar üzerinä.

(3) Eer görevindân çıkarmak teklif onaylarsa, en geç 30 gün içindâ geçiriler referendum Prezidenti görevindân çıkarmak için.

[*St. 89 enidän kabledildi Konstituşiya daavasının 2016 y. martın 4 №7 Kararı temelindä*]

[*St.89 redakţiya PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, art.661*]

Statya 90

Görev vakansiyası

(1) Moldova Respublikası Prezidentinin görevi olêr vakantlı etki dönemi bitmêk, görevdän çekilmêk, görevdän çıkarmak, kesen-kes kendi etkilerini gerçekleştirämemêk ya da ölüm durumunda.

(2) Moldova Respublikası Prezidentinin görevdän çekilmêk için dilekçesi veriler Parlamentä, angısı açıklêr ona kendi davranışını.

(3) Moldova Respublikası Prezidentinin görevini 60 gündän zeedä tamannayamadını onaylêr Konstituşiya daavası danışma kablettiindän sora 30 gün içindä.

[*St.90 p.(3) redakţiya PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661; p.(3) sayılêr p.(4)*]

(4) Moldova Respublikası Prezidentinin görevi vakantlı olduundan sora iki ay içindä

kanona uygun olarak geçiriler eni Prezident seçimneri.

[St.90 p.(4) diiştirildi PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661]

Statya 91

Prezidentin görevini geçici olarak tamannamak

Eer Moldova Respublikası Prezidentinin görevi olarsa vakant ya da eer Prezident görevindän çıkarıldıysa ya da geçici olarak tamannayamarsa görevini, onun funktiyaları geçici olarak geçer Parlament Başına ya da Başbakan gösterildii sıraya görä.

[St.91 diiştirildi PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661]

Statya 92

Prezidentin fuktiyalarını geçici olarak tamannayanın sorumluluu

Eer Prezidentin fuktiyalarını geçici olarak tamannayan kişi yaptıysa aar yaptıklarinnan çinediysä Konstitutiya tezislerini, uygulanêr statya 89 punkt (1) hem statya 91.

Statya 93

Kanonnarın promulgaȚiyası

(1) Moldova Respublikası Prezidenti gerçekteştirer kanonnarın promulgaȚiyasını.

(2) Moldova Respublikası Prezidentinin var haki, eer onun varsa maanaları bir kanona, en geç iki hafta içindä yollamaa onu Parlamentä enidän bakılması için. Eer Parlament onaylasa önceki kararını, Prezident promulgaȚ eder kanonu.

Statya 94

Prezidentin aktları

(1) Kendi mandatını gerçekteştirerek, Moldova Respublikası Prezidenti yayinnêêr kararları, angıları lääzım mutlak tamannansın devletin bütün teritoriyasında. Kararlar tiparlanêrlar Moldova Respublikası Ofițial monitorunda.

(2) Statyalarda 86 punkt (2), 87 punktlar (2), (3) hem (4) belli edilän etkileri gerçekteştirerek Prezidentin tiparladı kararlarına karşı imza koyêr Başbakan.

Statya 95

**Prezident aparatının finans kaynakları,
ödüllemäk hem başka haklar**

(1) Moldova Respublikası Prezidenti aparatının finans kaynakları onaylanêlar Parlamentin teklifinä görä hem geçirilerlär devletin bütetinä.

(2) Moldova Respublikası Prezidentinin ödüllemäk hem başka hakları belli edilerlär kanonnan.

BAŞ VI
HÜKÜMET

Statya 96

Rol

(1) Hükümet gerçekleştirir devletin iç hem dış politikasını hem tamannêêr cümnä admi-nistraŷiyasının genel önderlenmesini.

(2) Kendi etkilerini tamannayarak, Hükümet çalışêr Parlament tarafından onaylanmış prog-ramaya görä.

Statya 97

Struktura

Hükümet strukturasına girer Başbakan, Baş-bakanın ilk yardımcısı hem yardımcıları, ba-kannar hem organik kanonnan belli edilän başka azalar.

Statya 98

İnvestitura

(1) Moldova Respublikası Prezidenti par-lament frakŷiyalarına danışmaktan sora teklif eder kandidaturayı Başbakan görevinä.

[St.98 p.(1) redakȚiya PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661]

(2) 15 gün içindä Başbakan görevinä teklif edilän kandidat isteer Parlamnettän açıklasın inanış votumunu alışma programasına hem bütün Hükümet listasına.

(3) Hükümetin alışma programası hem Hükümetin listası için Parlamentin toplantısında yapılêr diskusiya. Parlament açıklêêr Hükümetä inanış votumunu seilmiş deputatların ses okluunnan.

[St.98 p.(3) diiştirildi PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661]

(4) Parlamentin tarafından açıklandı inanış votumuna dayanarak, Moldova Respublikası Prezidenti kurêr Hükümeti.

[St.98 p.(4) eklenildi PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661, p.(4) sayılêr p.(5)]

(5) Hükümet gerekleştirer kendi etkilerini o gündän, aan onun azaları emin edêrlêr Moldova Respublikası Prezidentinin önündä.

(6) Hükümet kadralarının diiştirilmesi lââzımnıysa ya da vakantlı postlar varsa, Moldova Respublikası Prezidenti Başbakanın teklifinä

göra çıkarêr görevindän ya da nişannêr kimi Hükümet azalarını.

[St.98 p.(6) eklenildi PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661]

Statya 99

Badaşmazlık

(1) Hükümet azası görevi yok nasıl badaşıl-sın başka bir ödekli görevlän.

(2) Badaşmazlın başka şartları belli edilerlär organik kanonnan.

Statya 100

Hükümet azası etkilerinin durdurulması

Hükümet azası etkileri durdurulêr görevdän çekilmäk, görevdän çıkarmak, görevlerin badaşmazlı ya da ölüm durumunda.

Statya 101

Başbakan

(1) Başbakan önderleer Hükümeti hem koordinat eder onun azalarının çalışmalarını, saygı göstereräk onnara verilän etkilerä.

[St.101 p.(1) diiştirildi PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661]

(2) Başbakan kendi görevini tamannayamadı ya da onun öldüü durumda Moldova Respublikası Prezidenti nişannêr Hükümetin bir azasını geçici olarak Başbakanın görevini tamannamaa eni Hükümet kurulunca. Başbakanın görevini geçici olarak tamannamak durdurulêr, eer Başbakan enidân başlarsa çalışmaa Hükümettä.

[*St.101 p.(2) diiştirildi PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, art.661*]

(3) Eer Başbakan çekilärsä görevindän, çekiler bütün Hükümet tä.

Statya 102

Hükümetin aktları

(1) Hükümet çıkarêr kararları, yazılı emirleri hem buyuruları.

(2) Kararlar kabledilerlär kanonların tamannamasını organizat etmää deyni.

(3) Yazılı emirlär yayınnanêrlar 106/2 statyaya görä.

(4) Hükümetin tarafından kabledilän kararları hem yazılı emirleri imzalêr Başbakan, karşı imza koyêrlar bakannar, angıların görevinä

girer onnarın tamannanması, kararlar hem yazılı emirlär yayınnanêrlar Moldova Respublikasının Ofițial monitorunda. Onnarın yayınnanması nișannêr onnarın geçersizliini.

(5) Buyuruları yayınnêr Başbakan Hükümetin iç çalışmalarını organizat etmää deyni.

[St.102 redakȚiya PK 1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, art.661]

Statya 103

Etkilerin durgudulması

(1) Hükümet gerçekteştirer etkilerini eni Parlament seçimnerinin geçerli tanınmasına kadar.

(2) Parlament tarafından Hükümetä inanmazlık votumu açıklandı, Başbakanın görevdän çekildii durumda ya da punktta (1) belli edilän durumda Hükümet, eni Hükümet azaları emin edincä, tamannêr sade cümnä işlerini önderlemäk funkȚiyalarını.

BAŞ VII

**PARLAMENTİN DAVRANIŞLARI
HÜKÜMETLÄN**

Statya 104

Parlamenti haberlemäk

(1) Hükümet Parlamentin önündä sorum-nudur hem teslim eder Parlamentä, onun komisiyalarına hem deputatlara läüzümni in-formaȚiyayı hem dokumentleri.

(2) Hükümet azalarının var hakı bulunmaa Parlamentin toplantılarında. Läüzüm olduu za-man onnar mutlak bulunêrlar toplantılarda.

Statya 105

Soruşlar hem ofițial danışmaklar

(1) Hükümet hem Hükümetin herbir azası borçludur vermää cuvap deputatların soruşla-rına hem ofițial danışmaklarına.

(2) Parlament var nasıl kabletsin rezolüȚiya, angısında gösterili onun poziȚiyası ofițial da-nışmak predmetinnän ilgili.

Statya 106

İnanmazlık votumu

(1) Parlament deputatların en az dördüncü payının teklifinä görä var nasıl açıklasın Hükümetä inanmazlık votumunu deputatların seslerinin çokluunnan.

(2) İnanmazlık votumu için teklif bakılêr Parlamentä verildiindän üç gündän sora.

Statya 106¹

Hükümetin sorumluluu üstünä alması

(1) Hükümetin var hakı üstünä almaa sorumluluu Parlamentin önündä programa, genel politika bildirimneri ya da kanon proekti için.

(2) Hükümet çekiler görevindän, eer inanmazlık votumu için teklif, ani verili üç gün içindä Programayı, genel politika bildirimi ya da kanon proekti, kabledildiyä 106 statyaya görä.

(3) Eer Hükümet çekilmärsä görevindän punkt (2) görä, ilerlenän kanon proekti sayılêr kabledilmiş, programa ya da genel politika bildirimi sä – Hükümet için mutlak.

[*St.106¹ eklenildi PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, art.661*]

Statya 106²

Kanon ıkarıcı etkilerin aktarılması

(1) Hükümetin alışma programasının gerekleřtirmäk neetinnän Parlament Hükümetin teklifinä görä var nasıl kabletsin maasuz kanon, angısı verer Hükümetä etki ıkarmaa ordonanaları organik kanonların obyektı olmayan alannarda.

(2) Etkileyici kanon mutlak belli eder alanı hem datayı, angısına kadar var nasıl yayınnansınnar ordonanalar.

(3) Ordonanalar girerlär kuvedä yayınnamak günündän hem diil läüzım promulgat edilsinnär.

(4) Eer bu yazılıysa etkileyici kanonda, ordonanaları läüzım onaylasın Parlament. Ordonanaları onaylayan kanonun proekti teslim ediler etkileyici kanonda gösterilän zamanda. Bu zamana uygunluk olmarsa, ordonananın kuvedi kaybeler. Eer Parlament ret etmärsä ordonanaları onaylamak için kanon proektini, ordonanalar kalêrlar kuvettä.

(5) Ordonanşaları yayınnamak için zaman geçtiynän, onnar var nasıl tanınsın, kaldırılsın, durdurulsun ya da diiştirilsin sade kanonnan.

[St.106² eklenildi PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/
28.07.00, art.661]

BAŞ VIII
CÜMNÄ ÖNDERCILİİ

Statya 107

Merkez dal cümnä öndercilii

(1) Devletin merkez dal organnarı sayılêrlar ministerliklär. Dayanarak kanona, onnar gerçekteştirlerlär Hükümetin politikasını, onun kararlarını hem buyurularını, önderleerlär onnara baalı olan alannarı hem taşıyêrlar kendi çalışmaları için sorumnuluu.

(2) Ekonomika organizaȚiyası uurunda hem ministerliklerä doorudan baalı olmayan başka alannarda önderlemeyi, koordinaȚiyayı hem kontrolü gerçekteştirmää deyni, kanona uygun olarak, kurulêrlar başka önderleyici kuvetlär dä.

Statya 108

Silähli kuvetlär

(1) Silähli kuvetlär sade halkın emiri altına kalêrlar, aniki garantiyalamaa memleketin suverenitetini, baamsızlını, birliini, teritorial bütünnüünü hem konstitüȚional demokratiyayı.

(2) Milli korunmak sistemasının strukturası belli ediler organik kanonnan.

Statya 109

Erli cümnä önderciliin temel prinȚipleri

(1) Cümnä önderciliu administrativ-teritorial birimnerindä dayanêr erli avtonomiya, cümnä izmetlerinin deęentralizaȚiya prinȚiplerinä, erli cümnä kuvetlerinin seęilmeliinä hem en önemni erli soruşlarda vatandaşlara danışmak prinȚiplerinä.

(2) Avtonomiya dokunêr hem erli cümnä önderciliinin organizaȚiyasına hem ęalıřmasına, hem dâ temsil ettiu birliklerin önderlenmesinä.

(3) Gösterilän prinȚiplerin uygulanması yok nasıl dokunsun devletin unitar karakterinä.

Statya 110

Administrativ-teritorial strukturası

(1) Administrativ bakışından Moldova Respublikasının teritoriyası bölümneşer küülerä, kasabalara, rayonnara (dolaylara) hem Gagauziya avtonom-teritorial bölgesinä. Kanona uy-

gun olarak kimi kasabalar var nasıl belli edilsin nicä muniȚiypiylär.

(2) Nistru derenin sol tarafındaki erleşmelerä var nasıl verilsin ayırı avtonomiya formaları hem şartları organik kanonan belli edilän ayırı statusa görä.

(3) Moldova Respublikası baş kasabasının – Kişinöv kasabasının statusu regulat ediler organik kanonnan.

[St.110 redakȚiya PK344-XV – 25.07.03, MO170-172/08.08.03, st.721]

Statya 111

Gagauziya avtonom-teritorial bölgesi

(1) Gagauziya – avtonom-teritorial bölgesi ayırı statuslan nicä gagauzların kendi ecelini kararlamak forması, Moldovanın oluşturuocu, ayırılmaz parçası, angısı kendibaşına, kendi kompetenȚiyaları sınırında, Moldova Respublikası KonstitüȚiyasının tezislerinä uygun olarak, çözer politika, ekonomika, kultura uurunda so-ruşları bütün yaşayan insanın faydasına.

(2) Gagauziya avtonom-teritorial bölgesinin teritoriyasında garantiyalanêr hepsi haklar hem serbestliklär, ani belli edili Moldova Res-

publikasının Konstitütiyasında hem kanonna-rında.

(3) Gagauziya avtonom-teritorial bölgesindä işleerlär temsilli hem tamannayıcı kuvet or-gannarı kanona uygun olarak.

(4) Gagauziya avtonom-teritorial bölgesinin teritoriyasında bulunan toprak, toprak altı, su-lar, büüyüm hem hayvan dünnesi, başka tabiat kaynakları Moldova Respublikası halkının var-lıdır hem bunun yanısıra Gaguziyanın eko-nomika temelidir.

(5) Gagauziya avtonom-teritorial bölgesinin büteti oluşturulêr Gaguziyanın ayırı statusu-nu regulat edän organik kanonun normalarına uygun.

(6) Moldova Respublikası kanonlarının Ga-gauziya avtonom-teritorial bölgesinin teritori-yasında uygulanmasını kontrol eder Hükümet kanona uygun olarak.

(7) Gagauziya avtonom-teritorial bölgesinin ayırı statusunu regulat edän organik kanonda diişilmeklär yapılêrlar seçilmiş deputatların beştä üç seslerinnän.

[St.111 redakțiya PK344-XV – 25.07.03, MO170-172/
08.08.03, st.721]

Statya 112

Küü hem kasaba kuvetleri

(1) Küülerdä hem kasabalarda erli avtonomi-yayı gerçekteştirän cümnä önderciliü kuvetleri seçilän erli topluşlar hem primarlardır.

(2) Kanona uygun olarak erli topluşlar hem primarlar çalışêrlar nicä kendibaşına önderleyici kuvetlär hem çözerlär küülerin hem kasabaların cümnä soruşlarını.

(3) Erli topluşların hem primarların seçim nizamı hem onnarın funkȚiyaları belli edilerlär kanonnan.

Statya 113

Rayon (dolay) topluşu

(1) Rayon (dolay) topluşu koordinat eder küü hem kasaba topluşlarının çalışmalarını rayon uurunda cümnä işlerini önderlemää.

(2) Rayon (dolay) topluşu seçiler hem gerçekteştirer kendi çalışmalarını kanona uygun olarak.

(3) Erli cümnä kuvetleri arasında davranışlar, ortak sorușları çözüärkän, dayanêrlar avtonomiya, kanonnuk hem iş birlii prinȚiplerinä.

BAŞ IX

DAAVA KUVEDİ

PAY 1

DAAVA İNSTANȚIYALARI

Statya 114

Daava hakını gerekleřtirmäk

Daava hakı gerekleştiriler kanon adından sade daava instanȚiyaları tarafından.

Statya 115

Daava instanȚiyaları

(1) Daava hakını gerekleştirerler Üüsek daava odası, Apelätiya odaları hem daavalar.

[*St.115 p.(1) redakȚiya PK1471-XV – 21.11.02, MO169/12.12.02, st.1294*]

(2) Kimi daava işleri kategoriyaları için kanona görä var nasıl işlesin maasuz daavalar.

(3) Ekstraordinar daavaları kurmaa yasaktır.

(4) Daava instanȚiyalarının organizaȚiyası hem kompetenȚiyası, daava proĊedurası belli ediler organik kanonnan.

Statya 116

Daavacıların statusu

(1) Daava instanȚiyalarının daavacıları kanona görä baamsız, tarafsız hem dııştırılmaz.

(2) Daava instanȚiyalarının daavacılarını koyêr Moldova Respublikası Prezidenti Magistraturanın üüsek topluşunun teklifinä görä kanona uygun olarak. Konkursu geĉän daavacılar koyulêrlar ilkin beş yıla. Beş yıl geĉtikän sora daavacılar koyulêrlar kanona görä belli edili sınırlı yaşına kadar.

(3) Daava instanȚiyalarının başlarını hem başların yardımcılarını koyêr Moldova Respublikasının Prezidenti Magistraturanın üüsek topluşunun teklifinä görä dört yıla.

(4) Üüsek daava odasının Başını, başın yardımcılarını hem Üüsek daava odası daavacılarını koyêr Parlament Magistraturanın üüsek topluşunun teklifinä görä. Onnarın daavacılık praktika stajı lääzım olsun en az 10 yıl.

(5) Daavacıların taa üüsek görevä geĉirilmesi hem başka erä dııştirilmesi yapılêr sade onnarın kayıllunnan.

(6) Daavacıların sorumlulaa çekilmesi gerçeleştiriler kanona uygun olarak.

(7) Daavacı görevi badaşilmêêr başka bir ödekli görevlân, üüretmennik hem bilimcilik görevindän kaarä.

[St.116 redakçıya PK1471-XV – 21.11.02, MO169/12.12.02, st.1294]

[St.116 diiştirildi PK957-XIII – 19.07.06, MO54-55/15.08.96, st.517]

Statya 117

Daava aaraştırmalarının cümneyä açıklı

Herbir daavada daava aaraştırmaları geçerlär açık. Daava aaraştırmalarının kapalı toplanmaları olabilir sade kanonnan belli edilmiş durumnarda, hepsi daava proşeduralarına uygun olarak.

Statya 118

Daava proşeduralarının dili hem çevirici hakı

(1) Daava proşeduraları götürüler moldovan dilindä.

(2) Moldovan dilini bilmeyän ya da onda lafetmeyän kişilerin var hakı tanışmaa daavanın

hepsi dokumentlerinnän hem materiallarınan, lafetmää daavada çevirici yardımınan.

(3) Kanona uygun olarak daava proçeduraları var nasıl yapılsın başka dildä dä, angısı yakışıklı daavada pay alan kişilerin çoyuna.

Statya 119

Apelätiya hakı

Daava kararlarına ilgili taraflar hem kompetentli devlet organnarı var nasıl versinnär apelätiya kanona uygun olarak.

Statya 120

Kanonnu kuvedä girän yargıların hem başka daava kararlarının mutlak karakteri

Kanonnu kuvedä girän yargıların hem başka daava kararlarının tamannanması hem dä kanonnu kuvedä girän yargıların hem başka daava kararlarının tamannanmasında daava proçesi sırasında daavalara yardımcı olmak mutlaktır.

Statya 121

**Daava instanȚiyalarının finans kolaylıkları,
ödüllemäk hem başka haklar**

(1) Daava instanȚiyalarının finans kolaylıkları onaylanêlar Parlament tarafından hem geçirilerlär devlet bütetinä.

(2) Daavacıların ödüllemäk hem başka hakları belli edilerlär kanonnan.

(3) Daava instanȚiyaları emiri altında var poliȚiya.

PAY 2

MAGİSTRATURANIN ÜÜSEK TOPLUŞU

Statya 122

Personal

(1) Magistraturanın üüsek topluşuna girer daavacılar hem ştatlı üüretmennär, angılar seçili dört yıla.

(2) Magistraturanın üüsek topluşuna kanonca girerlär Üüsek daava odasının Başı, YustiȚiya Ministrusu hem Genel prokuror.

[*St.122 redakȚiya PK1471-XV – 21.11.02, MO169/12.12.02, st.1294*]

Statya 123

Etkileri

(1) Magistraturanın üüsek topluşu daava sistemasının kurallarına görä daavacıları görevä koyêr, diiştirer, görevlän yollêêr, görevini üüselder hem uygulêêr onnara diştiplina ölçülerini.

(2) Magistraturanın üüsek topluşunun organizaȚiyası hem ȇalıřmaları belli ediler organik kanonnan.

[*St.123 redakȚiya PK1471-XV – 21.11.02, MO169/12.12.02, st.1294*]

PAY 3

PROKURATURA

Statya 124

Etkilär hem struktura

(1) Prokuratura temsil eder cümnenin genel intereslerini hem koruyêr kanon nizamını hem dä vatandaşların haklarını hem serbestliklerini, önderleer ceza izlemesini hem gerȇekleştirer onu, temsil eder kanona uygun olarak kabaatlamayı daava instanȚiyalarında.

[St.124 p.(1) redakȚiya PK1115-XIV – 05.07.00,
MO88-90/28.07.00, art.661]

(2) Prokuratura organnarının sistemasına girerlär Genel prokuratura, teritorial hem maa-suz prokuraturalar.

(3) Prokuraturanın organizaȚiyası, kompe-tenȚiyası hem ȇalıřmak nizamı belli edilerlär kanonnan.

Statya 125

Prokurorların mandat dönemi

(1) Genel prokuror görevinä koyulêr Parla-mentin tarafından Parlament Başının teklifinä görä.

(2) Alt uurdakı prokurorları görevä koyêr Genel prokuror, onnar onun emiri altında bu-lunêrlar.

(3) Prokurorların mandat dönemi – beş yıl.

(4) Prokuror görevi badařılmêêr başka bir devlet ya da özel görevinnän, üüretmennik hem bilimcilik görevindän kaarä.

(5) Prokurorlar kendi etkilerini gerȇekleřti-rerlär sade kanona uygun olarak.

Bölüm IV

MİLLİ EKONOMİKA HEM
CÜMNÄ FİNANSLARI

Statya 126

Ekonomika

(1) Moldova Respublikasının ekonomikasını pazar ekonomikasınıdır, toplulaa orientirli, dayanêr özel hem cümnä mülk temelinä hem serbest konkurenŷiyaya.

(2) Devlet lääzım gerçekteşirsın:

a) ekonomika çalışmalarının hem ona baalı olan cümnä varlının önderlenmesini kanona uygun olarak;

b) alış-veriş hem girişimcilik çalışmalarının serbestliini, dooruluklu konkurenŷiyanın korunmasını, hepsi üretim faktorlarını kullanmak için uygun şartlar kurulmasını;

c) ekonomika, finans hen valüta çalışmaları uurunda milli intereslerinin korunmasını;

d) bilim aaraştırmalarının stimulat edilmesini;

e) topraan hem başka tabiat resurslarının milletin intereslerinä uygun olarak raşional kullanılmasını;

f) çevrenin enilenmesini hem korunmasını hem dâ ekolojiya uurunda balans tutulmasını;

g) iş erleri sayısının zeedelenmesini, yaşamak uurunu üüseltmäk için läüzümnü şartların kurulmasını;

h) fizik hem yuridik, bu sayıda yabancı, kişilerin investitiyalarının dokunulmazlını.

Statya 127

Mülk

(1) Devlet koruyêr mülkü.

(2) Devlet garantiyalêer mülk saabisinä mülk hakının gerçekenmesini cümnä intereslerinä karşı gitmeyän türlü formalarda.

(3) Cümnä mülkü baalı devletä ya da administrativ-teritorial birliklerinä.

(4) Cümnä intereslerinä kullanılan hepsi toprak altı zenginnikleri, hava enginnikleri, sular hem daalar, ekonomika bölgelerinin hem kontinental platoların tabiat kaynakları, baalantı yolları hem dä kanonda belli edilmiş başka zenginniklär sade cümnä mülkü obyektleridir.

Statya 128

**Yabancı vatandaşların
hem vatandaşlı olmayan kişilerin mülkü**

(1) Moldova Respublikasında korunêr başka devletlerin, halklararası organizaŷiyaların, yabancı vatandaşların hem vatandaşlı olmayan kişilerin mülkü.

(2) Yabancı fizik hem yuridik kişilerin hem vatandaşlı olmayan mülk hakı gerçekleştirilmesi Moldova Respublikası teritoriyasında regulat ediler kanonnan.

Statya 129

Dış ekonomika çalışmaları

(1) Parlament onaylêr dış ekonomika çalışmalarının temel uurlarını, yabancı borçların hem kreditlerin kullanmak prinŷiplerini.

(2) Hükümet karşılêr dış ekonomika çalışmalarında milli intereslerinin korunmasını, gerçekleştirir serbest diişimi politikasının ya da protekşionizma politikasını, gözâ alarak milletin intereslerini.

Statya 130

Finans-kredit sisteması

(1) Devletin, administrativ-teritorial birliklerinin hem cümnä kurumnarının finans kaynaklarının oluşturulması, önderlenmesi, kullanılması hem kontrolü reglamentat edilerlär kanonnan.

(2) Moldova Respublikasının valütası moldovan leyi.

(3) Para emisiyası hakı var sade Moldova Respublikasının Milli bankında. Emisiya gerçeleştiriler Parlamentin kararına görä.

Statya 131

Milli cümnä büteti

(1) Milli cümnä bütetinä girer devlet büteti, devlet cümnä sigortası büteti hem rayon (dolar), kasaba hem küü bütetleri.

(2) Hükümet her yıl hazırlêr devlet bütetini hem devlet cümnä sigortası bütetini hem verer onnarı Parlamentä onaylamak için. Eer oluşursa bütet dışında bir fond, o lääzım onaylansın Parlament tarafından.

(3) Eer devlet büteti hem devlet cümnä sigortası büteti kabledilmediysä kuvettä bulunan bütetin bitmesinä en az üç gün kaldıynan, bundan ötää uygulanêr önceki yılın büteti hem devlet cümnä sigortası büteti, taa eni bütetlär onaylanınca.

(4) Hertürlü kanon teklifi ya da düzeltmesi, angısına görä zeedelener ya da iisiler bütet gelirleri ya da zaymnarı hem dä bütet harcamalarının zeedelenmesi ya da iisilmesi, var nasıl kabledilsin sade açan onnarı onaylêêr Parlament.

[*St.131 p.(4) eklenildi PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, art.661, p.(4) hem (5) sayılêrlar p.(5) hem (6)*]

(5) Rayon (dolay), kasaba hem küü bütetleri hazırlanêrlar, onaylanêrlar hem tamannanêrlar kanona uygun olarak.

(6) Hiç bir bütet harcaması yok nasıl onaylansın finans kaynaa belli edilmediynän.

Statya 132

Vergi sisteması

(1) Vergilär, taksalar hem devlet bütetinin, devlet cümnä sigortası bütetinin hem dolay,

kasaba hem küü bütetlerinin türlü başka gelirleri belli edilerlär kanona görä uygun olarak temsil organnarı tarafından.

(2) Hertürlü başka vergilemeklär yasaktır.

Statya 133

Hesaplar odası

(1) Hesap odası gerçekteştir kontrol cümnä finans kolaylıklarının oluşturma, önderlemä hem kullanma nizamını.

(2) Hesap odasına girer edi aza.

(3) Parlament Başının teklifinä görä Hesap odasının Başını onaylêêr Parlament beş yıla. Hesap odasının azalarını onaylêêr Parlament oda Başının teklifinä görä.

(4) Hesap odası her yıl verer Parlamentä raport cümnä finans kolaylıklarının önderlenmesi hem kullanılması için.

(5) Hesap odasının başka etkileri hem dä Hesap odasının organizaȚiya hem çalışma nizamı belli ediler organik kanonnan.

Bölüm V

KONSTITUŞIYA DAAVASI

Statya 134

Status

(1) KonstituȚiya daavası Moldova Respublikasında tek konstituȚional yurisdikȚiya organıdır.

(2) KonstituȚiya daavası diil baalı hiç bir başka cümnä kuvedinä hem bulunêr sade KonstituȚiya emiri altında.

(3) KonstituȚiya daavası garantiyalêêr KonstituȚiyanın üstünnüünü, gerçekteşirer devlet kuvedinin kanon, tamannayıcı hem daava kuvedinä bölünmä printipini hem garantiyalêêr devletin sorumnuluunu vatandaşın önündä hem vatandaşın sorumnuluunu devletin önündä.

Statya 135

Etkilär

(1) KonstituȚiya daavası:

(a) gerçekteşirer kontrol resmi soruya görä KonstituȚiyaya uygun olduunu Parlament kanonlarının hem kararlarının, Moldova Respublikası Prezidenti kararlarının, Hükümetin kararlarının hem ordonanȚalarının hem dä

halklararası anlaşmaların, angıların bir tarafı Moldova Respublikasıdır;

[St.135, p.(1) pkt.a) dıŢtirildi PK 1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, art.661]

(b) yorumnêêr Konstituyayı;

(c) açıklêêr dıŢüncelerini Konstituyayı dıŢtirmäk teklifleri üzerinä;

(d) onaylêêr respublikan referendumnarın rezultatlarını;

(e) onaylêêr Moldova Respublikasının Parlament hem Prezident seçimnerinin rezultatlarını;

(f) konstatat eder durumu, angısı gösterer Parlamentin daadılmasının, geçici olarak Moldova Respublikası Prezidentinin görevdän çıkarılmasının ya da Moldova Respublikası Prezidentinin görevini 60 gündän zeedä tamannadının dooru olduunu;

[St.135, p.(1) pkt.f) redakçıya PK 1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, art.661]

(g) izin verir ekstraordinar durumnarda Üüsek daava odası tarafından verilän yuridik aktlarının Konstituyaya uygun olmadını;

(h) karar alêr sorularda, angıların obyektı – partiyaların konstitütionallı.

(2) Konstitütiya daavası gerçekteştirer kendi çalışmalarını Konstitütiya daavası için Kanonda gösterilân subyektlerin inişiativasına görâ.

Statya 136

Struktura

(1) Konstitütiya daavasına girer altı daavacı, angıları onaylanêrlar altı yıla.

(2) İki daavacıyı onaylêêr Parlament, ikisini – Hükümet, ikisini dâ – Magistraturanın üüsek topluşu.

[*St.136 p.(2) diiştirildi PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, art.661*]

(3) Konstitütiya daavasının daavacıları seçerlâr saklı ses vermâklân Daava Başını.

Statya 137

Baamsızlık

Konstitütiya daavasının daavacıları diiştirilmeerlâr bütün mandat döneminde, onnar baamsız hem bulunêrlar sade Konstitütiya emiri altında.

Statya 138

Onaylanmak şartları

KonstituŢiya daavasının daavacılarında lââzım olsun üüsek yuridik üüretimi, üüsek profesionallık uuru hem yurisprudenŢiya, yuridik üüretimi ya da bilim uurunda en az 15 yıl çalıŢma stajı.

Statya 139

BadaŢmazlık

KonstituŢiya daavasının daavacı görevi başka bir devlet ya da özel ödekli görevlän badaŢılmêêr, üüretmennik hem bilimcilik görevindän kaarä.

Statya 140

KonstituŢiya daavasının kararları

(1) Kanonnar hem başka normativ aktlar ya da onnarın parçaları kaybederlär kuvedini o momenttän, açan KonstituŢiya daavası kableder ilgili kararları.

(2) KonstituŢiya daavasının kararları sonuncu hem yok nasıl diiŢtirilsinnär.

Bölüm VI

KONSTITUȚİYA REVİZİYASI

Statya 141

Reviziya inițiativasi

(1) KonstituȚiya reviziyasını var nasıl teklif etsinnär:

a) Moldova Respublikasının en az 200000 vatandaşı, angıların var seçim hakı. KonstituȚiya reviziyasını teklif edän vatandaşlar läüzım temsil etsinnär dolayların hem muniȚipiyelerin en az yarısını hem herbirindä läüzım toplansın bu inițiativayı destekleyän en az 20000 imza.

[St.141, p.(1) pkt.a) dııştirildi PK 1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, art.661]

b) Parlament deputatlarının en az üçtä biri;

[St.141, p.(1) pkt.c) zıkarıldılar PK1115-XIV – 05.07.00, MO88-90/28.07.00, st.661, s.d) sayıkr s.c)]

c) Hükümet.

(2) KonstituȚional kanonların proektleri veriler Parlamentä sade en az dört daavacı tarafından kabledilän KonstituȚiya daavasının sonucunnan birliktä.

Statya 142

Reviziya sınırları

(1) Devletın suverenni, baamsız hem unitar karakteri hem dâ onun neytrallı için tezislär var nasıl diiştirilsinnär sade referendum aşırı seçim listalarına geçirilän vatandaşların ço-yunnan.

(2) Yok nasıl yapılısın reviziya, angısına görä yok ediler vatandaşların temel hakları hem serbestlikleri ya da onnarın garantiyaları.

(3) Konstituyaya yok nasıl yapılısın reviziya ekstraordinar, osada ya da asker durumunda.

Statya 143

Konstituyaya reviziya yapmak için kanon

(1) Parlamentin var hakı kabletmää Konstituyaya reviziya yapmak için kanon ilgili teklifi kablettiindän en az altı ay geçtiynän.

(2) Eer Konstituyaya reviziya yapmak için teklif verildiindän sora bir yıl boyunca Parlament kabletmediysä buna ilgili konstituyional kanonu, teklif sayılêr anulat edilmiş.

Bölüm VII

SONUNCU
HEM GEÇİŞ TEZİSLERİ

Statya I

(1) Bu KonstituȚiya kabledildi Parlament tarafından hem promulgat edilecek Moldova Respublikası Prezidenti tarafından üç gün içindä.

(2) Moldova Respublikasının KonstituȚiyası girer kuvedä 1994 yılın Harman ayın 27-dän. Hep bu gündän kaybeder kuvedini Moldova Respublikasının KonstituȚiyası 1978 yılın Çiçek ayın 15-dän ona girän hepsi diişilmeklärlän hem eklentilärlän.

Statya II

(1) Kanonnar hem normativ aktlar işleerlärlär o payda, ani karşı gitmeer bu KonstituȚiyaya.

(2) Bu KonstituȚiya kuvedä girdiktän sora bir yıl içindä Parlamentin dayma komisiyaları hem Hükümet inceleerlärlär kanonnarı onnarın KonstituȚiyaya uygun olduu bakımından hem teslim ederlärlär Parlamentä ilgili teklifleri.

Statya III

(1) Bu KonstituȚiya kuvedä girdii gündä işleyän devlet kurumnarı ilerlederlärlär çalışmalarını taa eni kurumnar kurulmayınca.

(2) Parlament, angısına girer genel, birtakım hem doorudan seçim hakı temelindä saklı hem serbest ses vermäklän politika plüralizması hem çok-partiyalılık şartlarında 1993 yılın Canavar ayın 14-dän Parlament seçimi için kanona uygun seçilän 104 deputat, ilerleder çalışmalarını, mandatları bitincä, bu Konstitütiyada belli edilän durumnardan kaarä.

(3) Genel, birtakım hem doorudan seçim hakı temelindä saklı hem serbest ses vermäklän politika plüralizması hem çok-partiyalılık şartlarında 1991 yılın Ceviz ayın 18-dän Moldova Respublikası Prezidenti seçimi için beş yıla seçilän Moldova Respublikası Prezidenti ilerleder çalışmalarını, mandatu bitincä, bu Konstitütiyada belli edilän durumnardan kaarä.

(4) Parlament tarafından onaylandı Hükümet ilerleder tamannamaa funkşiyalarını mandatu bitincä, bu Konstitütiyada belli edilän durumnardan kaarä.

(5) Devlet kuvedinin hem administratşiyasının erli organnarı ilerleder kendi çalışmalarını, mandatları bitincä, bu Konstitütiyada belli edilän durumnardan kaarä.

(6) Daavacılara, angıların bu KonstitüȚiya kuvedä girdii gündä tamannandı en az 5 yıl daavacılık stajı, uygulanêr dıışılmezlik printipi 116 statyanın (1) payına görä Moldova Resublikası Prezidentinin dekreti temelindä, YustiȚiya ministrusunun hem Üüsek daava Başının teklifinä görä.

[*St.III p.(6) dııştirildi PK957-XIII – 19.07.96, MO54-55/15.08.96 art.517*]

(7) Bu KonstitüȚiyanın kuvedä girdiindän sora iki yıl içindä daava sisteması reorganizat ediler kanona uygun olarak 115 statyaya görä.

Statya IV

1995 yılın Büyük ayın 1-nä kadar 25 statyanın (4) payının tezisleri, ani ilgili arest döneminä, yayılmêêrlar Ceza kodeksinin 7 (1) statyasında gösterilän aar kriminal yapan kiřilerä.

Statya V

(1) Bu KonstitüȚiyanın kuvedä girdiindän sora altı ay içindä kurulêr KonstitüȚiya daavası hem Hesap odası.

(2) KonstituȚiya daavasının ilk kadrasına Magistraturanın üüsek toplusundan daavacılar onaylanêrlar halk daavacılarının hem Üüsek daava azalarının genel toplantısında.

Statya VI

KonstituȚiya daavası kurulunca, bu KonstituȚiyanın 135 statyasında gösterilân soruşları Parlamentin teklifinâ görâ var nasıl çözsün Üüsek daava.

Statya VII

(1) Moldova Respublikası teritoriyasında işleyân dillär için 1989 yılın Ceviz ayın 1-dän Kanon işleer o payda, angısı karşı gitmeer bu KonstituȚiyaya.

(2) Yukarda anılan kanonda kuvedä girdiidän sora edi yıl içindä var nasıl yapılısın diişilmeklär deputatların üçtä iki seslerinnän.

Statya VIII

Bölüm VII “Sonuncu hem geçiş tezisleri” bu KonstituȚiyanın payıdır hem regulat eder onun kuvedä girmä soruşlarını.

KONSTITUŢIYA DAAVASININ
YURISPRUDENTŢIYASI
KONSTITUŢIONAL BLOKU İÇİN

(KonstituŢiya daavası № 36 – 05.12.2013
Kararı KonstituŢiyanın 13 p.(1) statyasının
KonstituŢiya Preambulasının hem Moldova
Respublikasının Baamsızlık deklaratiyasının
denkleşmenin yorumu için)

Baamsızlık deklaratiyasının yuridik kıymeti

Konstitutiyanın Preambulasındaki norma «özenmesine [...], angısı gösterildi [...] baamsızlığını bildirilmesindä» doorudan gösterer aktı, angısınan bildirildi baamsızlık – Moldova Respublikasının Baamsızlık deklaratiyası. Bu yuridik akt gösterer Moldova Respublikasının baamsızlık bildirilmesini hem gösterer bu proşesä baalı özenmekleri (§82).

Konstitutiya daavası nişannadı, ani, Moldova Respublikasının Baamsızlık deklaratiyası temelindä, Moldova Respublikası kuruldu nasıl suverenni hem baamsız devlet. Baamsızlık deklaratiyası – Moldova Respublikasının, nasıl suverenni, baamsız hem demokratik devletin, politika hem yuridik temelidir. Deklaratiya – Moldova Respublikasının duumasını gösterän akt. Kär Baamsızlık deklaratiyası temelindä Moldova Respublikası tanındı başka devletlär tarafından, olup 1992 yılda Büük Ayın 31-dä Evropada güvennik hem işbirlii konferentiya azası, 1992 yılda Mart Ayın 2-dä dä – Birleşmiş Milletlär Topluluu azası (§47).

Baamsızlık deklaratiyası – politika hem yuridik dokumentidir, angısı kaaviledi eni baamsız Mol-

dova Respublikası devletinin kurulmasını, eni devletin «duuma kimnii» olarak o kurêr Moldova Respublikası temel yapısının bazisini, printiplerini hem temel kıymetlerini (§49).

Bundan kaarâ, ani o eni baamsız devletin «duuma kimnii», Baamsızlık deklaratiyası – Moldova Respublikasının konstitüŃional kıymetlerin en lakonik toplumudur. Memleketin istoriya kontekstindä, bu yuridik dokument bildirdi eni baamsız devletin konstitüŃional kıymetlerini, neredän çekiler Moldova Respublikasını önderleyenlerin kuvet legitimnii (§50).

Başka hiç bir akta kurucunun konstitüŃional anlayışı hem milli özenmesi gösterilmeer bölä açık, nasıl Baamsızlık deklaratiyasında. Kär Baamsızlık deklaratiyası, göstereräk politikanın temel amaçlarını, açıklêêr milli bilincini hem belli eder Moldova Respublikasının «konstitüŃional identikliini». Bölä, Baamsızlık deklaratiyası sıralêêr elementleri, anguları eni devletin konstitüŃional identiklii için hem onun halkı için tanındılar nicä önemni: *serbestlik, baamsızlık hem millet birlii arzusu, dil identiklii, demokratizatiya, yuridik devleti, pazar ekonomikasi, istoriya, moral kıymetleri hem halklararası yuridik normaları, Evropaya dooru geopolitika orientiri, garantiyalamak soŃial, ekonomika, kultura hem politika haklarını hepsi Moldova Respublikası vatan-*

daşlarına, bu sayıda milli, etnik, dil hem din grupalarını oluşturan kişilerä (§86).

Bu maanada, uygun olarak Konstitutiyanın Preambularına, Baamsızlık deklaratiyasının, şüpesiz, var konstitüsyonal maanası [...], çünkü o açıklêr halkın isteyişini kurmaa hem yaşamaa serbest hem baamsız devlettä, o isteyiş, angısı öncedän belli eder Konstitutiyanın kabledilmesini hem borçlêr kanon hazırlayanı saygı göstermää Deklaratiyanın ideallarına, printiplerinä hem kıymetlerinä (§87).

1.1.3. Konstitüsyonal blok

Konstitutiya daavası nişannêr, ani Baamsızlık deklaratiyası – bir temel yuridik hem politika aktı, angısına dayanêr Konstitutiya. Baamsızlık deklaratiyasında gösterilän Konstitutiya normaları, olmaz bozsunnar Deklaratiyanın sınırlarını (hallarını) (§88).

Bundan başka, Moldova Respublikası devletinin kurucu aktı olduu için, Baamsızlık deklaratiyasında yok nasıl yapılsın hiç bir düşiklik ya da eklenti. Baamsızlık deklaratiyasının var «*diişmäz klauzula*» statusu, çünkü o belli eder politika sistemasının konstitüsyonal identikliini. Diiştirmää onun printiplerini sayılêr bozmaa bu identiklii (§89).

Bununnan ilgili, Konstitutiya daavası nişannêr, ani Baamsızlık deklaratiyası – konstitüsyonal blo-

kun başlankı, dokunulmaz hem diişmâz elementi-dir (§90).

Konstitütiyanın Preambulası aşırı Baamsızlık deklaratiyası yayılêr bütünnâ Konstitütiyaya [...]. Butakım, konstitütionallıun kontrolünü gerçekteş-tireräk ya da yorum yaparak, lââzım hesaba almaa diil sade Konstitütiyanın tekstini, ama konstitütiyo-nal printipleri dä, angıları oluşturrêlar konstitütiyo-nal bloku (§91).

1.1.4 İki temel akt arasında konkurențiya

(1) Konstitütiya daavası nişannadı, ani Konsti-tütiyanın st.13 p. (1) görä, Moldova Respublika-sının devlet dili «moldovan dili, angısı işleer latin grafikası temelindä» (§106).

Öbür taraftan, Baamsızlık deklaratiyası kullanêr «romın dili» terminini eni devletin Moldova Respublikasının devlet dilini nişannamaa deyni (§107).

Butakım, devlet dilini nişannamaa deyni «ro-mın dili» termini – bu bir fakt, angısı belli edili Moldova Respublikası devletinin kuruluş aktında – Baamsızlık deklaratiyasının tekstindä. Nesoy da terminnär kullansa o kanonnarda, angıları kabledili baamsızlıun bildirilmesindän ileri, Baamsızlık dek-laratiyası açıkça gösterer «romın dili» termininin üstünnüünü (§108).

Baamsızlık deklaratiyasının prințipal maanası çekiler ona kanon kuvedi verän cümnä halkın desteklemesindän hem eni devlet için belli edici özündän. Bu belli eder Deklaratiyanın [...] universal funktiyasını Moldova Respublikasının konstitüsyonal sistemasında, başka konstitüsyonal normalara görä (yuridik devletin tanınmış prințipleri, temel haklar hem serbestlikler, dooruluk hem politika plüralizması gibi h. b.), Deklaratiya konstitüsyonal blokun özüdür (§118).

Konstitüsyona Preambulasının istoriya-teleologiya yorumunda Konstitüsyona daavası dayanardı ona, ani Baamsızlık deklaratiyası koyulu 1994 y. kabledilän Konstitüsyonun temelina [...] (§120).

Butakım, kullanarak prințipleri, angıları gösterili Kararda №4 2013 yılın Çiçek Ayın 22-dän (§§ 56, 58, 59), Konstitüsyonun hertürlü yorumunu läazım yapmaa, hesaba alarak Konstitüsyonun temel amaçlarını, angıları belli edili Preambulada hem Baamsızlık deklaratiyasında, angısından çekiler Konstitüsyonun teksti. Buna görä, eer varsa birkaç yorum, ozaman Preambulaya hem Baamsızlık deklaratiyasına uygun hallar üstündür (§122).

Butakım, hiç bir yuridik akt, bakmayarak onun yuridik kuvedinä, bu sayıda Üstün kanon, yok nasil aykırı gitsin Baamsızlık deklaratiyasının tekstinä. Nekadar Moldova Respublikası bulunacak o poli-

tika sistemasında, angısı dayanêr 1991 yılın Kırım Ayın 27-dä kabledilän Baamsızlık deklaratiyasına, konstitüțional kanon çıkarıcı yok nasıl kabletsin ona aykırı gidän tezisleri. Ama da konstitüțional kanon çıkarıcı Üstün kanonda Baamsızlık deklaratiyası tekstinä aykırı gidän halları kablettiysä, Baamsızlık deklaratiyasının teksti geçerlidir (§123).

Hesaba alarak yukarkı yazıları, dayanarak devlet dilinin adını belli edän bu iki halın universal manasına, Konstitütiya daavası konstatat eder, ani Preambuların hem Konstitütiyanın 13 st. uygunnu yorumu gösterer, ani var tek devlet dili, angısının adı açıklandı ilkin imperativ normada Baamsızlık deklaratiyasında. Konstitütiya daavası yapêr çıkış, ani Baamsızlık deklaratiyasının norması romın dili için, nicä Moldova Respublikasının devlet dili için, Konstitütiyanın 13 st. normasından moldovan dili için üstündür (§124).

İÇİNDEKİLERİ

MOLDOVA RESPUBLİKASININ BAAMSIZLIK DEKLARATİYASI	5
MOLDOVA RESPUBLİKASININ KONSTITUTİYASI	13
BÖLÜM I. GENEL PRİNİPLÄR	17
Statya 1. Moldova Respublikası devleti.....	19
Statya 2. Suverenitet hem devlet kuvedi.....	19
Statya 3. Teritoriya.....	20
Statya 4. İnsan hakları hem serbestlikleri	20
Statya 5. Demokratiya hem politika plüralizması.21	
Statya 6. Kuvetlerin bölünmesi hem biri-birinnän uygun çalışması.....	21
Statya 7. Konstitutiya – en üüsek kanon	21
Statya 8. Haklararası hakın hem halklararası annaşmaların tamannanması.....	22
Statya 9. Mülkün temel prinıptleri.....	22
Statya 10. Halkın birlii hem özgünnük hakı.....	23
Statya 11. Moldova Respublikası – neytral devlettir... 23	
Statya 12. Devlet simvolikası.....	23
Statya 13. Devlet dili, başka dillerin işlemesi.....	25
Statya 14. Baş kasaba.....	25

BÖLÜM II. TEMEL HAKLAR, SERBESTLİKLÄR HEM BORÇLAR	27
BAŞ I. GENEL TEZİSLÄR	29
Statya 15. Universallık	29
Statya 16. Denklik	29
Statya 17. Moldova Respublikasının vatandaşlı.....	30
Statya 18. Vatandaşlın sınırlanması hem vatandaşları korumak.....	30
Statya 19. Yabancı vatandaşların hem vatandaşlıksız kişilerin hakları hem borçları.....	31
Statya 20. Yustiñiyayı serbest kullanabilmäk	31
Statya 21. Kabaatsızlık prezumptñiyası	32
Statya 22. Kanonun geeri dönülmezlii	32
Statya 23. Herbir kişinin hakı bilmää kendi haklarını hem borçlarını	32
BAŞ II. TEMEL HAKLAR HEM SERBESTLİKLÄR....	34
Statya 24. Yaşamak, fizika hem psihika dokunulmazlı hakı	34
Statya 25. Serbestlik hem kişi dokunulmazlı hakı	34
Statya 26. Korunma hakı.....	36
Statya 27. Erini diiştirmäk hakı.....	36
Statya 28. İntim, aylä hem özel yaşamak.....	37
Statya 29. Oturum erinin dokunulmazlı.....	37
Statya 30. Yazışma saklılı.....	38
Statya 31. Düşüncä serbestlii	38

Statya 32. Düşüncä hem açıklama serbestlii	39
Statya 33. Yaradıcılık serbestlii.....	40
Statya 34. İnformațiya hakı.....	40
Statya 35. Üretim hakı.....	41
Statya 36. Saalık koruma hakı	42
Statya 37. Saalıklı çevrä hakı.....	42
Statya 38. Seçmäk hem seçilmäk hakı	43
Statya 39. Önderlemäk hakı	44
Statya 40. Toplantı serbestlii	44
Statya 41. Partiyalar hem başka cümnä-politika kurumnarı serbestlii	44
Statya 42. Pofesional birlii kurmak hem onnara girmäk hakı.....	45
Statya 43. İş hem işi korumak hakı.....	46
Statya 44. Zorlayıcı işin yasaklanması	47
Statya 45. Greva hakı	47
Statya 46. Özel mülk hakı hem onun korunması	48
Statya 47. Cümnä yardımını hem koruma hakı	49
Statya 48. Aylä.....	49
Statya 49. Ayleyi hem üüsüz uşakları korumak	50
Statya 50. Anaları, uşakları hem gençleri korumak.	50
Statya 51. Fizika, akıl hem psihika kusurları olan kişileri korumak	51
Statya 52. Dilekçä vermäk hakı.....	52
Statya 53. Kuvetlär tarafından kısıtlanan kişinin hakı . 52	
Statya 54. Hakların ya da serbestliklerin gerçekleştirilmesindä sınırlamak	53

BAŞ III. TEMEL BORÇLAR.....	54
Statya 55. Hakların hem borçların gerçekleştirilmesi.....	54
Statya 56. Memleketä baalılık.....	54
Statya 57. Vatani korumak.....	54
Statya 58. Finans harcamalarında pay almak	55
Statya 59. Dolaydaki çevreyi hem anıtları korumak	55
BÖLÜM III. CÜMNÄ KUVETLERİ	57
BAŞ IV. PARLAMENT	59
Pay 1. Organizaşiyası hem çalışmaları	59
Statya 60. Parlament en üüsek temsil hem kanon organı	59
Statya 61. Parlament seçimneri.....	59
Statya 62. Deputat mandatının tanınması	60
Statya 63. Mandatın dönemi	60
Statya 64. İç organizaşiyası.....	61
Statya 65. Toplantıların açıklı	61
Statya 66. Genel etkilär	61
Statya 67. Sesişalar	63
Pay 2. Deputatların statusu	64
Statya 68. Temsilcilik mandatı.....	64
Statya 69. Deputatın mandatı	64
Statya 70. Badaşmazlık hem dokunulmazlık.....	65
Statya 71. Görüş baamsızlı	65

Pay 3. Kanon kurulması	66
Statya 72. Kanon çeşitleri	66
Statya 73. Kanon çıkarmak iniyativası	68
Statya 74. Kanonların hem kararların kabledilmesi ...	68
Statya 75. Referendum	69
Statya 76. Kanonun kuvedä girmesi	69
BAŞ V. MOLDOVA RESPUBLİKASI PREZİDENTİ ... 70	
Statya 77. Moldova Respublikası Prezidenti –	
devletin başıdır	70
Statya 78. Prezident seçimneri.....	70
Statya 79. Mandatın tanınması hem emin etmāk....	72
Statya 80. Mandatın dönemi	72
Statya 81. Badaşmazlık hem dokunulmazlık.....	73
Statya 84. Mesajlar.....	74
Statya 85. Parlamenti daatmak.....	74
Statya 86. Dış politika alanında etkilär.....	75
Statya 87. Korunmak alanında etkilär	76
Statya 88. Başka etkilär.....	77
Statya 89. Görevdän çıkarmak.....	78
Statya 90. Görev vakansiyası	79
Statya 91. Prezidentin görevini geçici olarak	
tamannamak	80
Statya 92. Prezidentin fuktyalarını geçici olarak	
tamannayanın sorumluluu.....	80
Statya 93. Kanonların promulgaıyası.....	80

Statya 94. Prezidentin aktları	81
Statya 95. Prezident aparatının finans kaynakları, ödüllemäk hem başka haklar	82
BAŞ VI. HÜKÜMET	83
Statya 96. Rol.....	83
Statya 97. Struktura.....	83
Statya 98. Investitura.....	83
Statya 99. Badaşmazlık	85
Statya 100. Hükümet azası etkilerinin durdurulması	85
Statya 101. Başbakan.....	85
Statya 102. Hükümetin aktları.....	86
Statya 103. Etkilerin durgudulması.....	87
BAŞ VII. PARLAMENTİN DAVRANIŞLARI	
HÜKÜMETLÄN	88
Statya 104. Parlamenti haberlemäk.....	88
Statya 105. Soruşlar hem ofițial danışmaklar	88
Statya 106. İnanmazlık votumu.....	89
Statya 106 ¹ . Hükümetin sorumluluu üstünä alması	89
Statya 106 ² . Kanon çıkarıcı etkilerin aktarılması	90
BAŞ VIII. CÜMNÄ ÖNDERCILİİ	92
Statya 107. Merkez dal cümnä önderciliü	92
Statya 108. Silähli kuvetlär	92

Statya 109. Erli cümnä önderciliin temel printipleri	93
Statya 110. Administrativ-teritorial strukturası	93
Statya 111. Gagauziya avtonom-teritorial bölgesi..	94
Statya 112. Küü hem kasaba kuvetleri	96
Statya 113. Rayon (dolay) topluşu	96
BAŞ IX. DAAVA KUVEDİ	98
Pay 1. Daava instanşiyaları	98
Statya 114. Daava hakını gerçekteştirmek.....	98
Statya 115. Daava instanşiyaları	98
Statya 116. Daavacıların statusu.....	99
Statya 117. Daava araştırmalarının cümneyä açıklı.....	100
Statya 118. Daava proşeduralarının dili hem çevirici hakı	100
Statya 119. Apeläşiya hakı	101
Statya 120. Kanonnu kuvedä girän yargıların hem başka daava kararlarının mutlak karakteri	101
Statya 121. Daava instanşiyalarının finans kolaylıkları, ödüllemäk hem başka haklar.....	101
Pay 2. Magistraturanın üüsek topluşu	102
Statya 122. Personal.....	102
Statya 123. Etkileri.....	102

Pay 3. Prokuratura	103
Statya 124. Etkilär hem struktura	103
Statya 125. Prokurorların mandat dönemi.....	104
BÖLÜM IV. MİLLİ EKONOMİKA	
HEM CÜMNÄ FİNANSLARI	105
Statya 126. Ekonomika	107
Statya 127. Mülk	108
Statya 128. Yabancı vatandaşların hem vatandaşlı olmayan kişilerin mülkü...	109
Statya 129. Dış ekonomika çalışmaları.....	109
Statya 130. Finans-kredit sisteması	110
Statya 131. Milli cümnä büteti.....	110
Statya 132. Vergi sisteması	111
Statya 133. Hesaplar odası	112
BÖLÜM V. KONSTITUŤIYA DAAVASI	113
Statya 134. Status	115
Statya 135. Etkilär	115
Statya 136. Struktura	117
Statya 137. Baamsızlık.....	117
Statya 138. Onaylanmak şartları	118
Statya 139. Badaşmazlık	118
Statya 140. Konstitutiya daavasının kararları	118
BÖLÜM VI. KONSTITUŤIYA REVİZİYASI	119
Statya 141. Reviziya iniŤiativası.....	121
Statya 142. Reviziya sınırları.....	122

Statya 143. Konstitütiyaya reviziya yapmak için
kanon.....122

BÖLÜM VII. SONUNCU HEM

GEÇİŞ TEZİSLERİ.....123
Statya I.....125
Statya II125
Statya III.....125
Statya IV.....127
Statya V127
Statya VI.....128
Statya VII.....128
Statya VIII.....128

**KONSTITUȚIYA DAAVASININ
YURİSPRUDENTȚIYASI KONSTITUȚIONAL
BLOKU İÇİN**

(Konstitütiya daavası № 36 – 05.12.2013
Kararı Konstitütiyanın 13 p.(1) statyasının
Konstitütiya Preambulasınnan hem Moldova
Respublikasının Baamsızlık deklaratiyasınnan
denkleşmenin yorumu için).....129
Baamsızlık deklaratiyasının yuridik kıymeti131
1.1.3. Konstitütiyal blok133
1.1.4 İki temel akt arasında konkurentiya.....134

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

Moldova Respublikasının Konstituiyası. Moldova Respublikasının Baamsızlık Deklaraiyası. Konstituiya Daavası № 36 – 05.12.2013 : Konstituiional blok / Moldova Resp. Konstituiiya Odası ; [resp. ed.] Aleksandru Tanase ; [trad. în gägüzä]: Petri Çebotar. – [Chişinău : Arc, 2016 (Tipogr. "Balacron")]. – 148 p.

200 ex.

ISBN 978-9975-137-15-7.

342.4+342.565.4(478)

M 87

Tiparul executat la Tipografia „Balacron”.

